

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
 המצוות הששור: אֶתְּחִיל, סֶלֶק = סוף-פסוק – מגביל; מִנְחָה – רבו; מִהֶפֶךְ פֶּשֶׁטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה – מראי; רְבוּיָהּ – רבו; דְּרָגָא – מצרף; תְּבִירָה – מחלק, ממעט, לא ממש; טַפְקָא – שני משמעות, רבו מתפשט; מֵרָאָה טַפְקָא – יתור לרבות, ככל מקום; דְּרָגָא תְּבִירָה טַפְקָא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מֵרָאָה תְּבִירָה טַפְקָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מִקְף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נרשי; פֶּסֶק – סוד שנהלק, השלם והחלק נדרשים; זֶרְקָא סְנוּלָה – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פֶּשֶׁטָא – פשוט; 1: זֶרְקָא-קֶטֶן; 2: זֶרְקָא-גָדוֹל; 3: רְבִיעַ – 4: ... זֶרְקָא-קֶטֶן ... זֶרְקָא-קֶטֶן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קֶטֶף – סדר קרימות; אֵלָא = גֵּרֶשׁ = גֵּרִישׁ – יוצא מהענין; קֶטֶף וְאֵלָא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא-קֶטֶנָה = תְּרַסָא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תְּלִישָׁא-גְדוּלָה = תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פֶּרַח – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידם התחבירי כעוצרים ומחברים-משרתים, ולפי ההשערות

פסק | כעין סדור שנהלק, יציין לימוד בקריאה עם פסק, ולימוד בקריאה ללא פסק, אחרי קיסר עשוי לציין כי המלה שלפני הפסק יש לקרואה פעם עם הפסוק הקודם, ופעם עם הפסוק שהיא בראשה או במלה שניה שבו.
קדמא מרכא – כ-65 מופעים בתורה עם שתי הסיפות כמוצג **קדמא מרכא [פשטא] [מונח] ... זקף-קטן** בין שני קיסרים (אתנח סלוק, סלוק אתנח) – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר, **קדמא מרכא זרקא מונח ... מונח סנוול** – לכתחילה באופן אחד בפועל או בדיעבד באופן אחר.

1.1 בראשית נח ו, ט
 בראשית ו, טו – יז:

[טו] וַיְהִי אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מְאוֹת אֶמָּה אַרְבַּע הַתְּבֵּה חֲמִשִּׁים אֶמָּה רְחֵבָהּ וּשְׁלֹשִׁים אֶמָּה קוֹמָתָהּ:
 [טז] צִהְרוּ תַעֲשֶׂה לַתְּבֵּה וְאֵל-אֶמָּה תִּכְלְנָהּ מִלְמַעְלָה וַתַּתַּח הַתְּבֵּה בְצִהְרָה תְּשִׂים תַּחְתָּיִם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים תַעֲשֶׂה:

בפסוק ט"ו ר"ת צלות"א אמ"ת והתשובה – על גויים רק לחזור בתשובה ולהתפלל כמו בנינוה, אין הם צריכים לתת צדקה. קריאה ברצף של סוף פסוק (ו, טו) ותחלת (ו, טז) ... וּשְׁלֹשִׁים אֶמָּה קוֹמָתָהּ: [טז] – פסק, כעין מדה סדור שנהלק, ומשמעו מתואם אם הדרשה **בבבלי סנהדרין קח** כי אבנים מאירות רבות היו לנח ואפשר כי קבען על פני שלושים אמה קומת התיבה וכך האיר לו בכל גובה התיבה. הפסק עצמו עומד כעמוד כמרמז על עמוד אור.

[יז] וַאֲנִי הִנְנִי מְבִיא אֶת-הַמַּבּוּל מֵיָם-עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר אֲשֶׁר-בּוֹ יוֹחַ חַיִּים מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יָגוּעַ:
 [טו] וַיְהִי – זקף-גדול, שלוש משמעויות ל-שְׁלֹשׁ מְאוֹת אֶמָּה, (א) אורך: שלוש מאות אמה, (ב) חלק בתורת הסוד גי' א-לקי"ם במילוי: אל"ף למ"ד ה"י יו"ד מ"ם עולה שלש מאות לתקן יצר הרע שמתבטא בנחש וסמא"ל (יצר רע = יצ"ר = גי' שלוש מאות) הגורם לשכינתא בגלותא, (ג) פרוטה. ראה פירוט ב-(י, ז)

[יז] וַאֲנִי הִנְנִי – רביע תלישא-קטנה, אפשר כי בא ללמד ארבעה תפקידי תלישא, (א) שיעור זמן ללמד ע"פ **מְבִיא** – קדמא ללא אזלא, משמע שהכתוב כאן אין זה מקומו בזמן אלא הוא שייך ל-**בר' נח ו, ג** שצווי זה נאמר לו שם ומשמעו מאה עשרים שנה של אזהרה לאנושות לחזור בתשובה ובתפילה כי אין עונשין בלי אזהרה קודם לכן. ע"פ **בתי מדרשות ח"ב לקוטי מדרשים כתבי יד (ו)** חמשים שנה עשה נח את התבה, וסוד גדול ניתן לו עד שידע איזה עץ שהוא צריך לעשות בארץ מאה ועשרים שנה והיה נטעו מתחלת מאה ועשרים, איזה ארז מגביה חמשים אמה.. ורוב הדעות כי החל בנין התבה 120 שנה קודם למבול. (ב) תלישא תפקיד מתיצה שהם גזלו נשים ורכוש, היינו עברו מחיצות שלא להם, לכן במבול טיפות המים שינו מטבעם שאין טיפה נוגעת בטיפה אחרת, חדרו זו לתחום זו ונגרם המבול.

כלי יקר (בבא בתרא טז, א) שלכל טיפה יש דפוס בפני עצמה, וכמלא נימא יש בין כל טיפה וטיפה כדי שלא תכנס אחת בגבול חברתה. וזה הגזול ונכנס בתחום חבירו דין הוא שיהפכו עליו גשמי ברכה למבול כי אז כל הטיפות מתערבין: כאן כיון שגזלו פרצו תחומים וגבולות לכן הביא הקב"ה עליהם עונש במבול הנגרם כאשר טיפת מים נכנסת אל תוך גבולה של טיפה אחרת. (ג) שיעור גזל בשוה פרוטה ומעלה, שיעור חמס בפחות משווה פרוטה, פרוטה"ה – גי' שלוש מאות, זה אחד המשמעויות של [טו] וַיְהִי אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה אֹתָהּ שְׁלֹשׁ מְאוֹת, והם חמסו בפחות משווה פרוטה.

(ד) רמז ממבנה התבה לשיעור שקל-קדש של בית שני. ע"פ **"מדות ושעורי תורה" לרב ח"פ בניש** אחרי חורבן בית ראשון, כאשר שכניתא בגלותא, עמים זרים שלטו בכנסת ישראל, התקין יחזקאל הנביא ואח"כ אנשי כנסת הגדולה ששקל הקודש יתוסף בשתות מלבר, היינו ממשקל כסף השווה למשקל 320 גרגרי שעורה בינונית למשקל כסף השווה למשקל 384 גרגרי שעורה בינונית. החלטה זאת הייתה כדי לאפשר לבני ישראל לשקול שקלים למצוות שונות לפי המטבעות של המטבעה הצורית שעברה זמן מה אחרי חורבן בית ראשון להטביע מטבעות כסף במשקל 384 גרגרי שעורה ושעמים שונים השתמשו בהן (כגון היוונים). אפשר שהחלטת יחזקאל והכנסת הגדולה פתחה השפעה רוחנית שהשפיע על המטבעה הצורית להעלות רעיון זה. מקור אפשרי למספר 384 הוא בקרא **שְׁלֹשׁ מְאוֹת אֶמָּה**:-- דרגא מונח רביע, כעין ערך המרכב מקבוצת מספרים המתחברים זה אל זה (יותר מארבעה מספרים) שלוש מאות ועוד חמשים ועוד שלושים ועוד אחד (אל אמה תכלנה) ועוד תחתיים – אחד, שניים – אחד ושלישיים – אחד, כ"כ 384 !!!

שקל-כסף קדש = סלע = 2 שקל-כסף חול = 4 דינר כסף (כל דינר רבע שקל ככתוב בשמואל) = משקל 320 גרגרי שעורה = 640 חצאי גרגרי שעורה (פסוק ארץ ארבע מאות שקל-כסף) = 640 פרוטה. משקל דינר כסף מקורי = 80 גרגרי שעורה = 160 פרוטה אחרי התיסוף של השקל-כסף בשתות מלבר אז סלע = 2 שקל-כסף חול = 4 דינר כסף = משקל 384 גרגרי שעורה = 768 חצאי גרגרי שעורה = 768 פרוטה. משקל דינר כסף מיוסף = 96 גרגרי שעורה = 192 פרוטה, משקל שקל חול מיוסף = 192 גרגרי שעורה = 384 פרוטה

(ה) רמז למחיצה בין החיים והמתים והוא קביעת שעת מיתה מהפסק תהליך/בקרת גזע המוח על הנשימה או שזה מ-(ז, כב) **כל אשר נשמת-רוח חיים באפיו**

שְׁלֹשׁ מְאוֹת אֶמָּה – דרגא מונח רביע, פרט מיוחד שכל הפרטים האחרים נמשכים אחריו, אלו שיעורי יחסים של אורך, רוחב וגובה המומלצות לבנית ספינה.
שְׁלֹשׁ מְאוֹת אֶמָּה – דרגא מונח רביע, תיקון הקלוקל מהיצר הרע המרומז בתבנית טעמי (טו) **שְׁלֹשׁ מְאוֹת אֶמָּה** – דרגא מונח רביע, כתבנית (בר' ג, ו) **וְכִי תֵאָנֶה-הוּא לְעֵינַיִם** – הקרא הראשון המלמד על הקילוקול ביצר הרע ועל תיקונו. הקילוקול הוא **כי מלאה הארץ ח'מ'ס'**. במקורות הרשומים בהמשך דורשים כי מדות התבה הם תיקון היצר הרע המיוצג בס"מ והנחש. ש"נ - שלוש מאות אמה וחמשים אמה ממתקים עיקר הרע של הנחש המתבטא באות ח"ת שבמלת נחש (ח' במלת חמס) ע"י שמקיפים אותה, שלושים אמה ואמה אחת הם אותיות א"ל הממתיקות אותיות ס"מ ממילת סמא"ל ע"י הצטרפותן אליהן, והן אותיות מ' ס' במלת חמס).
 ארבע מקורות: נר ישראל האדמו"ר מרוז'ין, הרה"ק רבי משה מסוואראן, הגאון הצדיק ר' אריה ליב מלאנצוט שהיה אבד"ק קעשינוב בעהמ"ח גבורת אריה עה"ת, הרב הקדוש המפורסם וכו' מקרלין.
 [יז] וַאֲנִי – רביע או **לְשַׁחַת כָּל-בָּשָׂר** – מונח רביע, **כלי יקר** ואמרזו חז"ל (כתובות ל א) אף על פי שבטלו ארבע מיתות בית דין דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב חנק או טובע בנהר וכו', נמצא שדור המבול שנכשלו באשת איש שמתתם בחנק דין הוא שיטבעו

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, ט: **שם**: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות הששירות: **אתנה**, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; **מונה** – רבי; **מהך** פשטא – מוציא מפשט; **מרכא** = מאריך, רבי; **דוקא** – מצרף; **תבר** – מחלק, ממעט, לא ממש; **טפא** – שנוי משמעות, רבי; **מפפוט**; **מרכא** טפא – יתור לרבות, מכל מקום; **דוקא תבר טפא** – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; **מרכא תבר טפא** – קבוצה עם הלכה לא שיה לפרטיה; **תבר מרכא טפא** – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; **מקף** – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; **פסק** – סדור שחלק, השלם וחלק נדרשים; **זקא סגול** – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; **פשטא** – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; **אולא** = גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; **קדמא** ו**אולא** – מלמד) דרוש בפסוק כפי"ג מידות דר' ישמעאל; **תלישא-קטנה** – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; **תלישא-גדולה** = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; **פז** – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

במים, ... טעם לדינים של דור המבול, לפי שחטאו בעבודה זרה וזנות וגזל ... ואמר על הגזל שבכפים כי ברא הקב"ה כל אצבע ואצבע לתשמישו כדאיאת בגמרא (כתובות ז, ב) ורצה הקב"ה שלא יכנס שום אצבע בגבול חברו, וזה הגזל מחלל קדושת ידיו. אפשר כי מדבר בלוש עבירות ובחילול קדושת ידים.

לפחות ארבעה עבירות, מיתות בית דין פסקו אבל לא ארבעה המיתות, ע"ז, ג"ע, גזל, חמס – גזל בפחות מפרוטה, העופות והחיות השחיות ונוקקו שלא למינן, האדמה השחיתה ונענשה, שלוש מאות הוא מספר משלים למספר רע"ו למספר תקע"ו. רע"ו היא קליפה המופיעה גם בגי' על ו' **תזיע ני** ... על צרעת! אפשר גם דיברו לשון הרע כי שלא כמו דור הפלגה שע"ז ומרדו בה' שעבירתם הייתה חמורה לא פחות אבל היות וחיו בשלום זה עם זה ובאחדות, משמע שלא דיברו לשון הרע ולכן עונשם היה הרבה יותר קל.

רמזים לארבע מיתות בית דין בפסוק [ו] **וְאֵי הֲנִי מְבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מֵיָם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר-בּוֹ רֵיחַ תְּחִים מִפֶּתַח הַשָּׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יִגָּע: בּוֹ רֵיחַ תְּחִים** – ר"ת חר"ב – סייף לעובדי עבודה זרה, **מִבּוּל** – מיתת חנק לגלוי עריות לנשואות, **לְשַׁחַת כָּל-בֶּשֶׂר** – ר"ת כל"ב, **אֲשֶׁר-בָּאָרֶץ יִגָּע** – ס"ת ער"ץ, דבר קשה כגון סקילה באבן קשה – ברכת השם, כשפים, בועל ארוסה בהסכמה.

וְאֵי הֲנִי – רביע תרסא **מְבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מֵיָם עַל-הָאָרֶץ** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל, **לְשַׁחַת כָּל-בֶּשֶׂר** – מונח רביע **אֲשֶׁר-בּוֹ רֵיחַ תְּחִים** – פשטא מונח זקף-קטן **מִפֶּתַח הַשָּׁמַיִם** – טפחא אתנה (א) תבנית כללית רביע ... זקף-קטן ... רביע ... זקף-קטן, רעיון עוצמתי מאד, עצמת שינוי הטבע במבול, ועצמת התיקון בעולם (ב) **מְבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מֵיָם עַל-הָאָרֶץ** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, כעין לכתחילה ובפועל. **כָּל יָקָר (יטו) שְׁלֹשׁ מְאוֹת אַמָּה אָרְךָ הַתֵּבָה** ... וכל מספר ט"ו אלו מורה שאע"פ שנחתם דינם על הגזל מ"מ עיקר ההתחלה היה אלא בעבור הזנות וחילול השם של יה העולה ט"ו ... (וכתב לפני כן) לפי ע"י הזנות חללו קדושת שם של י"ה המתווך בין איש לאשה ובהתחלק מהם יו"ד ה"א נשאר אש ואש כמ"ש (איוב לא, ג) **כִּי אֵשׁ הִיא עַד-אֲבִדוֹן הָאֲכָל**. ... (וכתב אח"כ) שנאמר (יש נב, ד) **כִּי בָנָה ה' צִיֹּר עוֹלָמִים** ומזה למד שהעוה"ז נברא בה"א והעוה"ב נברא ביו"ד ... וכל זה מורה כי מספר ט"ו תמיד מתווך בין איש ואשה כי כל זה נמשך מקדושת שם יה על כן היו כל מדות הללו של התיבה תמיד קרובים אל המספר ט"ו כאמור.

- לפי' כלי יקר לכתחילה המבול כעונש על הזנות וחילול השם של יה שבו נברא העולם הזה והעולם הבא **ובפועל** נחתם דין דור המבול על הגזל

רש"י וְאֵי הֲנִי מְבִיא. הנני מוכן (ש) להסכים עם אותם (ת) שזרוני ואמר לפני כבר (תה' תה) **מִה-אֲנֹשׁ כִּי-תִזְכְּרֶנּוּ שַׁפְתֵיח' (ש) דק"ל דלשון ואני משמע הוא רוצה וגם אני** וכלפי מעלה לא שייך זה ח"ו שאחר יסייעו, ומתוך דאני קאי על הסכמת המלאכים שהסכימו כבר, כן אני מסכים עמהם ... (ת) ר"ל שנמלך במלאכים אם אעשה את האדם והיו אומרים **מִה-אֲנֹשׁ כִּי-תִזְכְּרֶנּוּ** וגו' ועכשיו מסכים אני עמהם.

טט - פ"א **אור החיים** ב-בר' נח ויג, במשפט אחרון בד"ה **ותמלא הארץ** ... וטעם שהזכיר בפרשה זו שם אלקים הראה כי גם מדת רחמים נתהפכה למדת הדין לצד מעשה הרשעים.

אפשר כי **וְאֵי** במידת הרחמים מסכים עם מידת הדין שלפניה דברו המלאכים ודברם הוא בעצם מחשבת ה' בבריאה שצפה שעולמים להיות עבירנים, ואעפ"כ לא נמנע מלברוא העולם.

רמב"ן רש"י למד מב"ר וא"כ תמה (שואל) והיאך מסכים עמהם (טט) – רמב"ן תמה על פ"א רש"י היאך ה' מסכים עם המלאכים (השוללים בריאת האדם) והוא משאיר להם (לבני אדם) שארית לפליטה גדולה כנח ובניו וכל חי ... אולי היא הסכמה לדעתם כשלא יחמול עליהם, ועל האמת ואני כמו **ויסרתי אתכם אף אני** וכן **ואני בריתי אתך** ... יאמר אף אני תהיה ידי בהם על שהשחיתו את הארץ ולכן אמר **זאת אות הברית אשר אני נותן ימחץ וידי תרפינה והמשכיל יבין**. (רמב"ן מביא דוגמאות כי המלה **אני** בשני המקורות מרמזת לקב"ה ומזה ללמוד למלת **וְאֵי** בפסוקו שהכוונה לקב"ה המעניש במידות כי לא יחפזן במות המת)

דרך לפרש הקושרת בין **וְאֵי הֲנִי** – רביע תרסא ובין **מְבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מֵיָם עַל-הָאָרֶץ** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, דור המבול קלקלו בתלישת מחיצות איסורים של ע"ז, עריות, גזל וחמס עד כדי שגרמו לבלבול – שנוי – קלקול כל בעלי החיים על הארץ וקלקול הארץ עצמה, ונדונו במדה כנגד מדה בשנוי עצום בטבע הארץ והבריאה שהותנה מראש עם הטבע לכשיהיה צורך בו שיגרום לבלבול עצום בטבע הארץ, בתלישת כוכבים ממקומם (ע"פ **בבלי ברכות נטא, ועיש על בניה תנחם (איוב לח)**) כדי לגרום לירידת הגשם העצום, תלישת מחיצות בין טיפות הגשם שגרם למבול עצום (**בבלי בבא בתרא טזא, א**), ושנוי בתנועת הארץ על צירה, המזלות לא שמשו שנה (**פדר"א**). בלבול שגרם בסוף לתיקון.

מוצע הסבר לתבנית לכתחילה ובפועל ע"פ המסקנה שלמדנו בתבנית דומה ב-**במדבר שלח יד, מג: כִּי הֶעֱמַלְקִי וְהַכְנַעֲנִי שָׂם לַפְּנֵיכֶם וַיַּפְלְחֶם בְּחָרֵב כִּי-עַל-כֵּן שָׂבַתֶּם מֵאֲחֵרֵי ה' וְלֹא-יִהְיֶה ה' עִמָּכֶם:**
ע"פ **מדרש תנחומא (ורשא) פרשת שלח סימן ט הֶעֱמַלְקִי וְהַכְנַעֲנִי שָׂם לַפְּנֵיכֶם וַיַּפְלְחֶם בְּחָרֵב** – קדמא מרכא פשטא זקף-קטן, בתפקיד לכתחילה ובפועל. לפני ה' לכתחילה הכל צפוי **ובפועל** הרשות נתונה. ה' צפה לכתחילה שיהיו ספקנים באמונת ה', מוציאי לשון רע ודיבה ולכן הכין בבריאה את עמלק (שתכונתו הטלת ספק) כרצועת מרדות לישראל אשר בפועל פועלת באמצעות גלות, צרות, מחלות ופגיעות מעמים שונים להעניש במ את עוברי העבירה.

באופן דומה יוסבר **בראשית נח וז: וְאֵי הֲנִי מְבִיא אֶת-הַמִּבּוּל מֵיָם עַל-הָאָרֶץ לְשַׁחַת כָּל-בֶּשֶׂר** לפני ה' לכתחילה הכל צפוי ובפועל הרשות נתונה. ה' רצה לברוא עולם ולתת תורתו לבני אדם ויעשו בה טוב. ה' צפה לכתחילה שעלולים להיות בני אדם שישחיתו דרכם וה' שם בפי המלאכים לומר זאת לפני מידת הדין בלי להזכיר ה' ישירות (הבנה ברש"י ע"פ ב"ר כפי שמסבירו שפת"ח). ואעפ"כ לא נמנע מלברוא העולם, והתנה עם הטבע שכאשר יהיה צורך הטבע יגלה בפועל תכונות כפי שהתגלו במבול. ואכן **בפועל** כאשר בני אדם השחיתו דרכם הטבע גילה תכונות לתיקון ההשחתה במבול ותכונות אלו ממשכות להתקיים להעניש במ עוברי עבירה אבל ה' מגביל את פעולתן לקיים בריתו לנח.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות הששורות: אהנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מהלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שניו משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, ככל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סדור שנתלק, השלם והחלק נדרשים; זרקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק ככעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פח' – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.2 בראשית נח ו,ט (התשע"ב)

בראשית נח ו,ט: פרשה סגורה

אַלְה תוֹלְדַת נֹחַ נָח אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו

אַתְּ-הָאֱלֹהִים הִתְהַלַּךְ-נֹחַ:

אַלְה תוֹלְדַת נֹחַ – יתיב מונח זקף-קטן

אַלְה – יתיב – אכן כך הדבר, נח ותולדותיו שונים מהנמנים לפניו

תוֹלְדַת – מונח נָח – זקף-קטן, כעין שתי תולדות, תקופה (א) שבה אַתְּ-הָאֱלֹהִים הִתְהַלַּךְ-נֹחַ

תקופה (ב) שהחלה כאשר (בראשית נח ט,ב) וַיַּחַל נֹחַ אִישׁ הָאֲדָמָה וַיִּטַּע כְּרָם: כפי' רש"י (כ) וַיַּחַל נֹחַ – עשה עצמו חולין, שהיה לו לעסוק תחלה בניטיעה אחרת (ראה ב"ר לו,ג).

נָח – רביע, אולי מרמז לבן רביעי שהיה אמור להיות לו. כפי' רש"י לפסוקים (בראשית נח ט,ב) וַיֵּרָא חָם אָבִי כְנָעַן אֶת עֶרְוַת אָבִיו

וַיַּגִּד לְשְׁנֵי-אֶחָיו בְּחוּץ: (בראשית נח ט,ב) וַיֵּאמֶר אַרְוֹר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאֶחָיו:

ופי' רש"י (כה) ארור כנען – אתה גרמתה לי שלא להוליד בן רביעי לשמשני, ארור בנך הרביעי להיות משמש את זרעם של אילו הגדולים, שהוטל עליהם טורח עבודתי מעתה (ראה ב"ר לו,ז). ומה ראה חם שסרסו? אמר להם לאחיו: אדם הראשון שני בניו היו לו, ובשביל ירושת העולם עמד זה והרג את זה; ואבינו זה יש לו שלשה בנים, ועודנו מבקש בן רביעי.

אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה – מרכא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים הקשורים בנושא ואינם שוים בהלכה או בקשר שלהם לנושא שהוא

כאן האמונה בא-לקים. וזה מתאים לנאמר ב-(בר' נח ז,ז) מִפְּנֵי מִי הִמְבּוּל רִשְׁי – אף נח מקטני אמנה היה מאמין ואינו מאמין שיבא המבול ולכנס לתיבה עד שדחקוהו המים.

טט – מצד אחד כפי' רש"י רש"י אַלְה תוֹלְדַת נֹחַ נָח אִישׁ צַדִּיק, הואיל והזכירו ספר בשבחו שנא' (משלי י) זכר צדיק לברכה ד"א למדך שעיקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים:

טט – מצד אחר תוֹלְדַת חסר וכאילו אמר משהו חסר בהן ופוגם בנח, כגון בנו חם, שאשתו פגמה וחם פגם כדי לחפות עליה והיו תולדותיו פגומים.

בְּדַרְתָּיו, (סנהדרין קט) יש מרבתינו דורשים אותו לשבח כ"ש שאלו היה בדור צדיקים היה צדיק יותר ויש שדורשים אותו לגנאי לפי דורו היה צדיק ואלו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום:

טט – אולי הדורשים בהשוואה לאברהם נסמכים על

א' טעם התביר הממעט מ בְּדַרְתָּיו

ב' בְּדַרְתָּיו – חסר שני "ו" מחזק החסרון

אַתְּ-הָאֱלֹהִים – מקף טפחא, טפחא בתפקיד פותח טפח להתאפיין מהכתוב אחריו הִתְהַלַּךְ-נֹחַ – סלוק, מגביל

מלת את במקף אחריה ושם עצם אחריה וכן תבנית טעמים כמו בשר המשקים (בראשית מקן מא,ט) וַיַּבְרֵךְ שָׂר הַמַּשְׁקִים אֶת-פְּרֵעָה

לְאִמֶּר – אתנח, בתפקיד מגביל היינו אמירה מוגבלת לא ישירה

אפשר כי כמו שנדרש בשר המשקים שלא דיבר ישירות לפרעה אלא דרך אחרים, היינו ריחוק, כך גם כאן מלמד על קשר מרוחק בעבודת האלקים, כגון שלא הפיץ האמונה בבורא כמו אברהם אבינו, אלא הגביל זאת לעצמו.

הָאֱלֹהִים – גי' הוי' אדנות – והוא המתקת הדין, אם תהיה ראוי תקבל ואם לא תהיה ראוי לא תקבל (ע"פ רש"י בברכת יצחק לעשו) וכך

אפשר להבין (בראשית לך לך ז,יח) וַיֵּאמֶר אֲבִרְהָם אֶל-הָאֱלֹהִים לוֹ יִשְׁמְעָאֵל וַיְהִי לְפָנָיו: – אם ראוי יהיה לפניך, ויש גירסה בפי'

רש"י יחיה לפניך – יחיה ביראתך,

בראשית נח ו,יב:

וַיֵּרָא אֲלֵהִים אֶת-הָאָרֶץ וַהֲנֶה נִשְׁחָתָה

כִּי-הִשְׁחִית כָּל-בֶּשֶׂר אֶת-דַּרְכּוֹ עַל-הָאָרֶץ: ס

בפסוקים בראשית ו,ג - ח מופיעים ביטויי שבר בשלבים ביחס ה' לאדם בגלל מעשיו. והם מלווים בשם הוי' – מידת רחמים מלאה

בפסוקים בראשית נח ו,ט - יא מופיעים ביטויי שבר המלווים בשם הא-לקים – גי' הוי"ה אדנ"י, שמשמעו רחמים בדין.

מפסוק (ו,יב) ביטויי השבר מלווה בשם א-לקים – מידת גבורה ומשמעו כאן צד מידת הדין שבגבורה, או ללא כל שם כי ה' לא רוצה שהעונש יהיה נראה קשור אליו.

(ז,ג) וַיֵּרָא הפסוק פותח בטעם דרגא מרמזו כמצביע על ההתפתחות ההשחתה והשבר של יחס ה'מסוף פר' בראשית עד כאן

(ז,ג) וַיֵּרָא אֲלֵהִים אֶת-הָאָרֶץ – דרגא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים שעל כל אחד חל אותו ענין ו/או כל אחד מצטרף לענין אחד,

זאת קבוצת שלבי השבר ביחס ה' לאדם במדרגות של שבירה, מרחמים לרחמים בדין ולדין עד שטפחה לגורת מחיה, כאשר אין לדיין אלא מה שענינו רואות כי וַהֲנֶה נִשְׁחָתָה – מונח אתנח, רבוי והגבלה, הקב"ה ארך אפיים ריבה להם שלבים מוגבלים של השחתה לאפשר להם

חזרה בתשובה, והם השחיתו עד שלא נשאר מה להשחית עוד.

והשחתה זאת פעלה גם על כִּי-הִשְׁחִית כָּל-בֶּשֶׂר אֶת-דַּרְכּוֹ – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל הענין והם בעלי החיים ש-על-הָאָרֶץ: – סלוק, הגבלה ללמד שהשחתה לא היתה בבעלי החיים המימיים.

כאן מסתיימת פרשה סגורה שבה מופיעה המלה האלקים – גי' הוי' אדנות – המתקת הדין, אם ראוי תקבל אין לדיין אלא מה שענינו רואות. תוצאת הראיה מעבר לשם אלקים – גבורה בדין בבחינת העובדות

כאן מסתיימת פרשה סגורה, וב(ו,יג) מופיע שם א-לקים, במובן של מידת הדין, ורחמים שהפכו לדין (אור החיים).

בראשית נח ו,יג: וַיֵּאמֶר אֲלֵהִים לְנֹחַ קַן כָּל-בֶּשֶׂר בְּאֵל לִפְנֵי כִּי-מִלְאָה הָאָרֶץ חָמָס מִפְּנֵיהֶם

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות הששורות: אהנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא – מאריך; רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שנוי משמעות; רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, ככל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה על חלק מפרטיה; מרק – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק ו – סודר שחלקו, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – ויצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה – תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

והנני משחיתם את-הארץ:

פתיחת פרשה סגורה ארוכה והיא גזר הדין וביצועו עד תם שנת חמה מלאה 365 יום **בראשית נח היד** יבשה הארץ.

ויאמר אלקים לנח קץ כל בשר בא לפני וגו'

גזר הדין הכרוז בשם אלקים - מידת הדין

אור החיים בפסוק יב משפט אחרון בד"ה **ותמלא הארץ ...** וטעם שהזכיר בפרשה זו שם אלקים הראה כי גם מדת רחמים נתהפכה למדת הדין לצד מעשה הרשעים.

טט - **מפסוק יג**

- פועלת מידת הדין הקבועה מצד גבורה
- ופועלת מידת הדין מצד מדת רחמים שנתהפכה למדת הדין
- כגון מעיינות תהום במבול אולי ממדת הגבורה וגשמי המבול ממדת הרחמים, שנתהפכה למדת הדין. בסוף הגשמים פסקו אך חלק מהמעיינות ממשיך לנבוע מים חמים.

בראשית ו, ו – ז: [ו] וַיִּנְחַם ה' כִּי-עָשָׂה אֶת-הָאָדָם בָּאָרֶץ וַיִּתְעַצֵּב אֱלֹהִים: [ז] וַיֹּאמֶר ה' אֲמַחֶה אֶת-הָאָדָם אֲשֶׁר-בְּרָאֹתִי

מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה מֵאָדָם עַד-בְּהֵמָה עַד-רֶמֶשׂ וְעַד-עוֹף הַשָּׁמַיִם כִּי נַחַמְתִּי כִּי עָשִׂיתִם:

בראשית נח ת, כא: [כא] וַיַּרְחֵ ה' אֶת-רֵיחַ הַנְּחִיחַ וַיֹּאמֶר ה' אֶל-לִבּוֹ לֹא-אֶסְף לְקַלְלָל עוֹד אֶת-הָאֲדָמָה בְּעֵבֹר הָאָדָם כִּי

יַצַּר לִבּ הָאָדָם רַע מִנְעֻרָיו וְלֹא-אֶסְף עוֹד לַהֲכֹת אֶת-כָּל-חַי פֶּאֶשֶׁר עָשִׂיתִי:

בראשית נח ט, ח: ס [ח] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ וְאֶל-בְּנָיו אִתּוֹ לֵאמֹר:

בראשית נח ט, יב: יב [יב] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים זֹאת אֹת-הַבְּרִית אֲשֶׁר-אֲנִי נֹחַן בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה אֲשֶׁר אֲתִכֶם לְדֹרֹת

עוֹלָם: [טז] וְהָיְתָה הַקִּשְׁתׁ בַּעֲנָן וְרָאִיתֶיהָ לְזָכֹר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה בְּכָל-בֶּשֶׂר אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:

(בראשית ו, ו) וַיִּנְחַם ה' – מונח זקא-קטן בתפקיד שתי מידות כפי' **רש"י** ... דבר אחר וינחם, נהפכה מחשבתו של מקום ממדת רחמים

למדת הדין, **(בראשית ו, ז) וַיֹּאמֶר ה'** - מרמז שמדת הדין שבכסא הכבוד (המרומוז בתבנית הטעמים של **וַיֹּאמֶר ה'**) – מונח רביע בתפקיד

ארבע צדי כסא) אמרה הגזרה, ומדת הרחמים (שם הוי"ה) הסכימה עמה ולזה תרמוז בתבנית הטעמים של **(בראשית ו, ז) אֲשֶׁר-בְּרָאֹתִי מֵעַל**

– פשטא פשטא, בתפקיד זה וזה גורם

(בראשית נח ת, כא) ... וַיֹּאמֶר ה' אֶל-לִבּוֹ - קדמא ואולא רביע, כאן שם הוי"ה הוא מדת הרחמים האומרת למדת הדין לבטל גזרת מבול

מוחה הכל (ע"פ אור החיים עשוי להיות מבול מוגבל).

אפשר כי מלת וטעם **לבו** - רביע מרמזים אל מדת הדין שעל כסא הכבוד. לשם כך נייער ב-(א) גי' כס"א (ההאות ה"ה) כעין כסא עם חמש

גבורות עולה אלה"ם, ועוד נייער ב-(ב) גי' כס"א הכבו"ד עולה ל"ב אלה"ם ומלת א-לקים לפעמים משמעה מדת הדין (כס"א וחמש

גבורות).

(בראשית נח ט, ח) וַיֹּאמֶר – סלוק, לעיין

(בראשית נח ט, יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים - מונח רביע, פתיחה להבטחתן אות הברית - קשת בענן, וב-**(בראשית נח ט, טז) פל' רש"י** ... **בֵּין אֱלֹהִים**

וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה – אלא זה מדרשו כשתבא מדת הדין לקטרע עליכם (לחייב אתכם) אני רואה את האות ונזכר. לכן אפשר לומר כי

(בראשית נח ט, יב) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים – מונח רביע, מלמד על מדת הדין שעל כסא הכבוד (או שלפעמים כסא הכבוד הוא כסא דין) שמגבילה

עצמה ע"י הבטחת אות הברית – קשת בענן שלא יהיה שוב מבול מוחה כל.

בראשית נח ו, יט: [יט] וּמִכָּל-חַיֵּי מִכָּל-בֶּשֶׂר שָׁנִים מִכָּל-תְּבוּיָה אֶל-הַתֵּבָה לְהַחֲיִתָּהּ אִתְּךָ זָכָר וּנְקֵבָה יְהִי:

[כ] מִהָעוֹף לְמִינֵהוּ וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שָׁנִים מִכָּל יָבֵאוּ אֵלֶיךָ לְהַחֲיִתָּהּ:

בבלי עבודה זרה ה, ב

אנן דשכיחי מומיין דפסלי אפילו בדוקיין שבעיין - בעינן תלתין יומין, אינהו דמחוסר אבר אית להו - בתלתא יומי סגי, דא"ר אלעזר:

מנין למחוסר אבר דאסור לבני נח? דכתיב: **(בראשית ו, יט) וּמִכָּל-חַיֵּי מִכָּל-בֶּשֶׂר שָׁנִים מִכָּל** וגו', אמרה תורה: הבא בהמה שחיינ

ראשי אברים שלה. האי מיבעי ליה למעוטי טריפה דלא! טריפה מלחיות זרע נפקא.

תוספות ע"ז ה, ב

מנין למחוסר אבר וכו' - פירושו להקריב לגבוה בכמה שלהן דאילו בבית המקדש אפי' בדוקיין שבעיין נמי אסור דכתיב ומיד בן נכר לא

תקריבו ומייתי ליה ומכל חזי דהזיהר הקב"ה לנח להביא מחוסר אבר בתיבה מפני שעתידי להביא מהם קרבן וא"ת הא לקמן בסמוך

(דף ו. 1) ... **מנין למחוסר אבר שאסור לבני נח** - יש לדקדק מלשון אסור שהוא איסור גמור ובן נח מוזהר בדבר ותימה מ"ט לא חשיב

ליה בהדי ד' מצות שנצטוו ויתחייבו עליו מיתה כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסניני לישראל נאמרה ולא לבני נח נשנית

בסניני לזה ולזה נאמרה [וע"ע תוס' ובחים סח: ד"ה ושניסמית].

דמצרכינן מן העוף (הכוונה כנראה לנאמר **[כ] מִהָעוֹף**) ולא כל העוף למעוטי יבשה גפה נקטע רגלה

[יט] וּמִכָּל-חַיֵּי – תלישא-גדולה בתפקיד עקירה – המהווה העברה למחיצת איסור, התוס' לומד מהעוף מחוסר האיבר שאסור לקרבן

לישראל (אף שאין בו דרישה לתמות וזכרות) ואם זה גם נאמר מסיני אז אסור גם לבני נח לקרבן לה'.

מִכָּל-בֶּשֶׂר – כעין יצא מענינו ולפי טעמי המשכו **שָׁנִים מִכָּל-תְּבוּיָה אֶל-הַתֵּבָה** – דרגא תביר מרכא טפחא, יצא לידון בענין אחר ולכן

יצא להקל ולהחמיר. וע"פ תוס' יצא להקל לבני נח בקרבן בכמות שלהם לה' וי"ל דאין לאסור אלו זקן וסריס לקרבן במה שמעטם

מהבאת התיבה כיון דאיכא טעמא אחרינא דאיכא למימר דהא דמעטן הכתוב היינו לפי שאינם ראויין לקיום העולם

יצא להחמיר לבני נח בקרבן בכמות שלהם לה' ולבני ישראל במשכן ובמקדש לאסור מחוסר איבר

אבל מחוסר אבר אי לאו לאסורן לקרבן למה נמעטו מלהביאם לתיבה הרי הם ראויין לקיום העולם ולבהמה טמאה ע"כ נמי לא מצי קאי

דכיון דשלמים נמי לא חזו להקרבה.

שָׁנִים מִכָּל תְּבוּיָה אֶל-הַתֵּבָה – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל **לְהַחֲיִתָּהּ אִתְּךָ** – מונח אתנח, כנאמר בבבלי

ע"ז שהחיות צרכות להיות שלימות כמו נח להחיות זרע אחרי המבול.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות הששירות: אהבה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרא – מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; ספקא – שנוי משמעות; רבוי מתפשט; מרכא ספקא – יתור
לרבות; טכל מקום; דוגא תביר ספקא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר ספקא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב
אחד נדרש; פסק | ס – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זוקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביע – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – הקטן; השלישיה:
(קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ם = יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק ככעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלשא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

לטובת הבנת הנושא יוצגו מידי פעם חלק מהטעמים שבתנ"ך (חוץ מספרי איוב, משלי, תהלים), לפי תפקידיהם לפי ההשערות.

1.3 בראשית נח וט (התשע"ג)

בראשית נח ו,יט: ומִכָּל-הַחַי מִכָּל-בֶּשֶׂר שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיאָה אֶל-הַתֵּבָה לְהַחֲזִית אִתָּךְ זָכָר וּנְקֵבָה יְחִיד:
בראשית נח ו,כ: מִהַעֲרֹף לְמִינֵהוּ וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל מִכָּל יָבֵאָה אֵלֶיךָ לְהַחֲזִית:
בראשית נח ו,זג: גַּם מֵעֹרֹף הַשָּׁמַיִם שְׁבַעַה שְׁבַעַה זָכָר וּנְקֵבָה לְחַיֹּת זָרַע עַל-פְּנֵי כָל-הָאָרֶץ:
בראשית נח ו,ט: אֵלֶּה תוֹלְדֹת נֹחַ נֹחַ אִישׁ צַדִּיק תָּמִים הָיָה בְּדַרְתָּיו
ויקרא א,ג: אִם-עֲלֶה קָרְבְּנוֹ מִן-הַבְּקָר זָכָר תָּמִים יִקְרִיבֶנּוּ
מלאכי א,ח: וְכִי-תִגְשִׁיחוּ עֲנַר לִזְבַח אֵין רָע וְכִי תִגְשִׁיחוּ פֶסֶס וְחֻלְהָ אֵין רָע הַקְרִיבֶתוּ נָא לַפְּחֹתֶיךָ הַיִּזְרָעִיךָ אִם תִּשְׂאָה פְּנֵיךָ
אֶמְרָה ה' צְבָאוֹת:

רש"י ומִכָּל-הַחַי אפילו שדים, מזיקין שאין מהלכן ען בני אדם. **ומִכָּל-הַחַי מִכָּל-בֶּשֶׂר** – תלשא גרשיים.

טט - כאלו כתוב **ומִכָּל-הַחַי** התלוש (תלשא) והמגורש (גרשיים) **מִכָּל-בֶּשֶׂר**, "אילו שדים? האם הם הנקראים מזיקין, שנבראו בין השמשות של ערב שבת ואין להם בשר, ושמהלכן עם בני אדם אבל מגורשים מהם (היינו שאין מהלכן עם בני אדם)

בבלי עבודה זרה ה,א אמר ר"ל: בואו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא הן לא חטאו - אנו לא באנו לעולם (רש"י שהיו כמלאכים ולא הולידו בנים), **(תהלים פב,ו) אֲנִי-אֶמְרָתִי אֶלֵּהִים אַתֶּם וּבְנֵי עֲלִינוֹן כְּלָכֶם**: חבלתם מעשיכם אכן כאדם תמותו וּגו'.

בראשית רבתי פרשת בראשית עמוד 30 אלא מלמד כיון שנפלו המלאכים ממקום קדושתם מן השמים שלט בהם יצר הרע כבני אדם וקומתם נעשה כבני אדם ולבשו גוש עפר, שנאמר לבש בשרי רמה וגוש עפר וגו' (איוב ז' ה'). א"ר צדוק מהם נולדו הענקים אשר הולכים בזרון לבם [ובגובהן] ומשלחים ידיהם בכל גזל וחמס ושפיכות דמים, שנאמר ושם ראינו את הנפילים וגו' (במדבר י"ג ל"ג) ואומר הנפילים היו בארץ (ו' ד'). תני שמחזאי הוליד ב' בנים ושמותם הייא והייא ונשאו נשים והולידו סיחון ועוג. כאן נסביר את תבנית הטעמים על דרך אגדה. **ומִכָּל-הַחַי מִכָּל-בֶּשֶׂר** – מקף תלשא מקף גרשיים.

ומִכָּל-הַחַי – מקף, ענין בעל מצבים אחדים, כאן בריות בעלי סוגי חיות שונים.

ומִכָּל-הַחַי – תלשא, במשמע תלוש, היינו בריות בעלות חיות התלושות מבשר, אילו שדים, כנראה הם המזיקין, שנבראו בין השמשות של ערב שבת ואין להם בשר (מסכת אבות), ועוד בריות הם עוג שהוא בן אחיה בן המלאך שמחזאי, וסיחון אחיו או בן דוד של עוג (שאשת חם הייתה מעוברת עמו) ושניהם בעלי חיות מיוחדות. וטעם מקף במלים **מִכָּל-בֶּשֶׂר** מלמד על ענין בעל מצבים אחדים, כאן בשר שנברא בכריאת העולם, בשר המלאכים שנפלו מהשמים ולבשו גוש עפר.

וטעם גרשיים במלים **מִכָּל-בֶּשֶׂר** מלמד (א) שאף שהמזיקין מהלכן בין בני אדם (שהם בעלי בשר) אבל הם מגורשים מבני אדם שלא רוצים בנוכחותם, היינו שאין מהלכן עם בני אדם. (ב) רמז לנפילים בני מלאכים שגורשו (נפלו מהשמים) ונהיו לבשר.

בבלי עבודה זרה ה,ב אגן דשכיחי מומין דפסלי אפילו בדוקין שבעין - בעינן תלתינ יומין (אנו, עם ישראל שרבתה לנו התורה מיני מומים הפוסלים בהמה ואפילו מיני יבלות קטנות בקרום העין, צריכים לבחירת בהמה לחג 30 יום כנדרש מצויו משה בפסח ראשון לקראת פסח שני), אינהו דמחוסר אבר אית להו - בתלתא יומי סגי (העמים האחרים האסורים רק מלהביא קרבן חסר אבר לשם בכמה שלהם מספיק להם 3 ימים לבחירת בהמה), דא"ר אלעזר: מנין למחוסר אבר דאסור לבני נח? דכתיב: **(בר' נח ו,ט) ומִכָּל-הַחַי מִכָּל-בֶּשֶׂר שְׁנַיִם מִכָּל** וגו', אמרה תורה: הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה. האי מיבעי ליה למעוטי טריפה דלא (היה לתורה למעט טריפה)! טריפה מ-**(בר' נח ז,ז) לְחַיֹּת זָרַע** נפקא.

תוספות ע"ז ה,ב מנין למחוסר אבר וכו' - פירוש להקריב לגבוה בכמה שלהן דאילו בבית המקדש אפי' בדוקין שבעין נמי אסור דכתיב ומיד בן נכר לא תקריבו ומייתי ליה ומכלל החי דהזוהר הקב"ה לנח להביא מחוסר אבר כתיבה מפני שעתידי להביא מהם קרבן וא"ת הא לקמן בסמוך (דף ו.) אמר דהזוהר נמי מלהביא אל התיבה זקן וסריס ולא נאסרו לבני נח ועוד קשיא דקרא גבי בהמה טמאה כתיב שהם שנים שנים דכתיב ומכלל החי מכל בשר שנים מכל תביא וגו' והנהו לאו בני קרבן נינהו אף לבני נח כדמשמע פרק בתרא דזבחים (דף קטז.) וי"ל דאין לאסור אלו זקן וסריס לקרבן במה שמעטם מהבאת התיבה כיון דאיכא טעמא אחרינא דאיכא למימר דהא דמעטן הכתוב היינו לפי שאינם ראויין לקיום העולם אבל מחוסר אבר אי לאו לאסורן לקרבן למה נמעטו מלהביאם לתיבה הרי הם ראויין לקיום העולם ולבהמה טמאה ע"כ נמי לא מצי קאי דכיון דשלמים נמי לא חזו להקרבה.

מתיבתא – ביאורי התוספות – סיכום: מזה שהקב"ה צוה לנח שלא יביא אל התיבה זקן וסריס, אין ללמוד שפסולים לקרבן לבני נח, אלא שלא יחיו מהם זרע. וזה שהקב"ה צוה שלא יביא בעלי מומין, הוא משום שפסולים לקרבן (כי הם ראויים להוליד). מכך לומדים שמחוסר אבר פסול לקרבן, ואף על פי שנכתב אצל בהמה טמאה, יש ללמוד זאת לבהמה טהורה, כי טמאה בלאו הכי פסולה להקרבה.

תוספות ע"ז ה,ב מנין למחוסר אבר שאסור לבני נח - יש לדקדק מלשון אסור שהוא איסור גמור וכן נח מוזהר בדבר ותימה מ"ט לא חשיב ליה בהדי ז' מצות שנצטוו ויתחייבו עליו מיתה ואין לומר משום דאזהרתיה לא כתיבה בהדיא הא מכלל הן אתה שומע לאו כדררשינן מכל עץ הגן אכל תאכל ולא גזל ודבק באשתו ולא באשת חברו אלא י"ל דהאי קום עשה הוא דמאיש איש מרבין שהעובדי כוכבים נודדים נדרים ונדבות כישראל ואם נדר מחוסר אבר אמרינן ליה קום והבא קרבן שלם וקום ועשה לא קחשיב והא דאמרינן פ"ק דקדושין (דף כד:) דמצרכינן מן העוף (טט) - **(ויקרא א,יז) וְאִם מִן-הָעוֹף** ולא כל העוף למעוטי יבשה גפה נקטע רגלה ל"ל פשיטא דמי איכא מידי דלישראל שרי ולעובד כוכבים אסור וי"ל דס"ד כיון ששאר מומין הפוסלין בהמה הותרו בעוף כדאמרינן תמות וזכרות כבהמה ואין תמות וזכרות בעוף, ובבהמה אין חילוק בין במומין בין במחוסר אבר (טט) ושניהם פסולים) בעוף נמי נימא כיון שהותרו המומין מחוסר אבר נמי נשתרי קמ"ל (טט) – שו"ע בעל מום מותר לקרבן אבל חסר אבר פסול) מן העוף ועוד י"ל דאי לא כתיב מן העוף לאסור מחוסר אבר לישראל הוה אמינא דבני נח משתרו והכתוב בא לאסור לישראל אע"ג דכתיב גבי בני נח כדאמר בפ' ארבע מיתות (סנהדרין דף נט.) כל מצוה שנאמרה לבני נח ולא נשנית בסניי לישראל נאמרה ולא לבני נח נשנית בסניי לזה ולזה נאמרה [וע"ע תוס' זבחים סח: ד"ה ושניסמית].

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ד) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז

המצוות הששור: אֶתְנָה, סִלּוּק – סוף-פסוק – מגביל; מִנְחָה – רבוי; מִהֲפֹךְ פֶּסֶטָא – מוציא מפשט; מֵרָאָה – מֵרָאָה, רבוי; דְּרָגָא – מצרף; תִּבְרִי – מחלק, ממעט, לא ממש; טִפְקָא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מֵרָאָה טִפְקָא – יתור לרבוב, טבל מקום; דְּרָגָא תִּבְרִי טִפְקָא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מֵרָאָה תִּבְרִי טִפְקָא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מִקָּף – רב-מטעם של המוטעם, בד"כ מצב אחד נדרש; פֶּסֶטָא – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זִקְאָ סְגוּלָא – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פֶּשְׁטוּתָא – 1: זִקְאָ קִטְנָא – 2: זִקְאָ גִדּוּלָא – 3: רִבְעִי – 4: ... זִקְאָ קִטְנָא ... זִקְאָ קִטְנָא בְּחֵצֵי פֶסֶטָא – היקש; השלישיה: (קִדְמָא – סדר קדימות; אִוְלָא = גִּישׁוּם – גִּישׁוּם – יוצא מהענין; קִדְמָא אִוְלָא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תְּלִישָׁא קִטְנָא – תִּרְסָא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תְּלִישָׁא גִדּוּלָא – תְּלִישָׁא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פֶּרַח – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

מתיבתא – ביאורי התוספות – סיכום: הקשו, אם מחוסר אבר אסור לבני נח אז מדוע הוא לא נמנה בבריתא המונה מצוות דבני נח. ויישבו שכיון שזאת מצות "קום עשה", כלומר שכן נח נדר להביא קרבן, והביא בעל מום, אומרים לו שיביא קרבן כשר, ולכן לא נמנה בבריתא שמונה רק מצוות לא תעשה של בני נח.

עוד הקשו והגו 'תוס' שאם מחוסר אבר אסור לבני נח, מדוע מצריך הכתוב למעט עוף מחוסר אבר לישראל, והרי כל האסור לבני נח, אסור לישראל. וענו שתי תשובות: (א) כיון שאין חובת תמות וזכרות בעופות לישראל, הוה אמינא דכמו בבהמות אין חילוק בין מומים למחוסר אבר ופסולים לקרבן, כן בעופות שכשר במ בעל מום אז לא יהיה חילוק וגם חסר אבר יהיה כשר. לכן בא למעט חסר אבר בעופות. (טט) – אפשר כי קשור (ג, א) **גַּם מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם** . (ב) ועוד שאם לא היה נכתב מיעוט בעוף, הוה אמינא שהלימוד שמחוסר אבר פסול להקרבה, מלמד על עוף של ישראל, כיון שלא נשנה בסיני, נאמר כאן גם לישראל אף שנכתב לבני נח. קמ"ל (ויקרא א, ז) **וְאִם מִן־הָעוֹף עֹלָה קָרְבָּנוֹ** למעט מחוסר אבר לישראל גם בעוף, ולכן דרשינן מיעוט **וּמִכָּל־הַחַי וּמִכָּל־הָעוֹף** דמצרכינן מן העוף (ויקרא א, ז) **וְאִם מִן־הָעוֹף**. (בר נח ז, ב) **גַּם מֵעוֹף** אפשר שיש כאן כעין היקש בין מלות "העוף" ללמוד בין המסופר בנח ובין הצווי בויקרא. (ויקרא א, ז) **וְאִם מִן־הָעוֹף** – מקף מלמד על ענין בעל מצבים או חלקים אחדים, אפשר שהוא הרמז לכך שבעופות לא צריך תמות וזכרות (היינו בנוסף לעוף תמים), **הָעוֹף** – תביר או מלת **מִן** ממעט עופות חסרי אבר או אבר יבש, בלשון 'תוס' ולא כל העוף למעוטי יבשה גפה נקטע רגלה

תוס' אלא למאן דאמר טריפה יולדת מאי איכא למימר: יבואר היאך מעטינן למ"ד טריפה יולדת מקרא מכל החי. **מתיבתא – ביאורי התוספות** – סיכום: למ"ד טריפה אינה יולדת ממעטינן מחוסר אבר מ-**וּמִכָּל־הַחַי** וממעטינן טריפה מ-**לְחַיִּים זָרַע**, אבל למ"ד טריפה יולדת אי אפשר למעטה מ-**לְחַיִּים זָרַע**, וצריך למעטה מהכתוב מ-**וּמִכָּל־הַחַי** כי לא תחיה י"ב חדשי המבול, ואז אי אפשר למעט מחוסר אבר מהקרא **וּמִכָּל־הַחַי**. ומפרשים כי מכל החי משמעו שכל בעל חי שיקח יהיה בריא וזריז ולא חולה וטריפה כי אלו מתמעטים והולכים עם הזמן. ואם כן מהיכן מתמעט מחוסר אבר? **תוס' (בר נח ז, ט)** **אֲתָּךְ בְּדוּמִיָּן לָךְ**. **מתיבתא – ביאורי התוספות** – סיכום: למ"ד טריפה יולדת. לפירוש (א) של 'תוס' **אֲתָּךְ** ממעטינן טריפה שאינו ראוי לקיום העולם אבל לא ממעטינן מחוסר אבר ובעל מום שראויים לקיום העולם. והקשו 'תוס' כי למ"ד טריפה יולדת הם ראויים לקיו העולם. ולכן פירש הר"י כי ממעט מחוסר אבר **וּמִכָּל־הַחַי**, ומ- **אֲתָּךְ** ממעט טריפה.

תוס' (בר נח ז, ט) **תָּמִים** כתיב ביה: **מתיבתא – ביאורי התוספות** – סיכום: יש לחלק בין אדם לבהמה, דבהמה העומדת לקרבן יותר מסתבר למעט בעל מום מדכתיב (וי א, א) **תָּמִים** יותר משיש למעט מיניה טריפה. חזא כיון דבעל מום ניכר טפי. ועוד, משום דבקרא גופיה משמע ד-**תָּמִים** אתא למעט בעל מום כנאמר ב-**(מלאכי א, ח)** **וְכִי־תִשְׁשׁוּן עֵינֵי לְיִצְחָק אֵין רָע**. מה שאין כן תמים דכתיב לגבי נח, דלא מיירי בקרבן, דמיניה יותר מסתבר למעט טריפה מאשר בעל מום. ולמד"א טריפה אינה יולדת למאי איצטריך **אֲתָּךְ**? לנח נאמר שיביא מכל החי לתיבה אתך, ודרשינן 'אתך', שיהו בעלי החיים טפלין לך, כדרשינן נמי (בב"מ סב, ב) מקרא (וי בחר כהלו) **וְהָיָה אֲתָּךְ עִמָּךְ**; שיהיו חיך קודמין לחיי חבירך. והכי נמי דריש בבראשית רבה מדכתיב והיה לך ולהם לאכלה, דהם היינו בעלי החיים שבתביה טפלים לך, לנח, ואי אתה טפל להם.

הפסוק (ויט) מוסבר בשכבות אחדות. מפסוק שענינו בעיקר בעלי לא טהורים מעביר לענינים הקשורים בקרבן מטהורים לבני נח ולישראל.

(א) בסיפור נח מדובר בהבאת **וּמִכָּל־הַחַי** אל התיבה **שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיאָה אֶל־הַתֵּבָה** וצריך להתקיים במ המטרה שלשמה הובאו **לְהַחַיֵּת אֲתָּךְ**, היינו **לְחַיִּים זָרַע** שלא יהיו טריפה למאן דאמר שטריפה לא חיה שנים עשר חודש וגם טריפה לא יולדת. ולמאן דאמר טריפה יולדת החשש שלא יתקיים במ **וּמִכָּל־הַחַי** שלא יהיו בריאות אלא הולכות ומתנוונות. (מ-ספרא (תורת כהנים) **מצורע פרשה (יב)** על (וי מצ' ז, ד) **שְׁתֵּי־צִפְרִים חַיִּים טְהוֹרוֹת** – יש ללמוד כי טריפות חיות). טעם מקף במלים **וּמִכָּל־הַחַי** ירמז לענין בעל מצבים אחדים כאן (א) בעל חיים בריא (ב) טריפה שיוולדת אבל הולכת מתנוונת (ג) טריפה לא חיה שנים עשר חודש וגם לא יולדת **שְׁנַיִם מִכָּל תְּבִיאָה אֶל־הַתֵּבָה** – דרגא תביר מרכא טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא מסוים, ושעל כל אחד חל אותו ענין או הלכה, כאן הענין שחל על כל זוג ממין חי כלשהו שיהיו בריאים **לְהַחַיֵּת אֲתָּךְ** – **לְחַיִּים זָרַע**, ולכן לא יביא זקן וסריס לתיבה כי לא יחיו מהם זרע.

(ב) בבלי ע"ז ה,ב דורש בפסוק אלו בעלי חיים יכולים בני נח להקריב לשם בבמותיהם. "הבא בהמה שחיין ראשי אברים שלה." מזה הלימוד שמחוסר אבר אסור לבני נח גם לאכילה. ב-(א) כבר נלמד על אי הבאת טריפה לתיבה ומזה מובן שלא יוקרב ממנה לשם, ובנוסף **מִכָּל** – תביר **תְּבִיאָה אֶל־הַתֵּבָה** – מרכא טפחא, יתור לרבות בבאים אל התיבה, כאן הבאה אל התיבה של כל מיני חי מבשר ושלא מבשר, אבל הלא טהורים שביניהם וגם אלו שאינם מבשר אין מביאים מהם קרבנות לשם בבמת בני נח. אבל הקל על בני נח שיוכלו להקריב גם זקן וסריס בבמה שלהם לשם כי אינם חסרים אבר. ומ-**לְהַחַיֵּת אֲתָּךְ** שאינם טריפה ילמד אל ההבאה שלא תכלול חי טריפה, ואז גם מן הטהורים שהם טריפה לא יביא לקרבן לה' בבמותם (ולא כל שכן במזבח ישראל לה') ואפשר שאם אין ניכר מומה כן יוכלו להביא, אף שאינו קרבן מכובד.

(ג) בבלי ע"ז ה,ב דורש בפסוק (א) לקרבנות לבני ישראל **וּמִכָּל־הַחַי** – מונח תלשא, בתפקיד לבחירת בהמה לחג 30 יום כנדרש מצווי משה בפסח ראשון לקראת פסח שני לקרבן בבית המקדש, ומזה לימוד הלכות יום טוב ומועדים כלשהם 30 יום קודם ליום טוב. (ב) לא למכור לנכרים בהמה שלושה ימים קודם לימי אידיהם כדי שלא יודו בה לע"ז.

וּמִכָּל־הַחַי – מונח תלשא, (א) לא תביא תלוש אבר לתבה, מזה לימוד לאיסור קרבן של מחוסר אבר לבני נח ולא כל-שכן לישראל. התוס' לומד מהעוף מחוסר האיבר שאסור לקרבן לישראל (אף שאין בו דרישה לתמות וזכרות) ואם זה גם נאמר מסיני אז אסור גם לבני

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות הששורות: אתנה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל, מונח – רבוי, מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מהלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור
לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרישה; מרכא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה לא שוה לפרישה; תביר מרכא טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המוטעם, בד"כ מצב
אחד נגדיש; פסק | – סדור שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה:
(קדפא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדפא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כעין י"ג מידות זר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מתיצה; פז' – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

נח לקרבן לה'.

מְכַל-בְּשֵׁר ... מְכַל – גרשיים ... תביר כעין יצא להקל ולהחמיר,

מְכַל-בְּשֵׁר – כעין יצא מענינו ולפי טעמי המשכו שְׁנַיִם מְכַל תְּבִיא אֶל-הַתְּבָה – דרגא תביר מרכא טפחא, אפשר כי יצא להקל ולהחמיר. וע"פ תוס' יצא להקל לבני נח בקרבן בבמות שלהם לה' וי"ל דאין לאסור אלו זקן וסריס לקרבן במה שמעטם מהבאת התיבה כיון דאיכא טעמא אחרינא דאיכא למימר דהא דמעטין הכתוב היינו לפי שאינם ראויין לקיום העולם להקל לבני נח שרק מחוסר אבר אסור להקרבנה לה' בבמה שלהם. ושאר מומים מותרים ואפשר אפילו טריפה שלא ניכר מומה, וכן זקן וסריס.

יצא להחמיר לבני נח בקרבן שלהם לה' ולבני ישראל במשכן ובמקדש לאסור מחוסר איבר, כפי' תוספות ע"ז ה,ב אבל מחוסר אבר אי לאו לאסרן לקרבן למה נמעטו מלהביאם לתיבה הרי הם ראויין לקיום העולם ולבהמה טמאה ע"כ נמי לא מצי קאי דכיון דשלמים נמי לא חזו להקרבה. להחמיר לישראל אסור אפילו דוקין שבעין (וכל שכן זקן וסריס).

שְׁנַיִם מְכַל תְּבִיא אֶל-הַתְּבָה – דרגא תביר מרכא טפחא, קבוצת פרטים שעל כל אחד חל לְהַחֲזִית אֶתְךָ – מונח אתנה, כנאמר בבבלי ע"ז שהחיות צריכות להיות שלימות כמו נח להחיות זרע אחרי המבול.

לְהַחֲזִית – מונח מרבה שגם החיות יהיו בעלות יכולת לפרות ולרבות כמו נח המרומז במלת אֶתְךָ – אתנה מגביל, שיהיו תמימות (שלמות) בכל איבריהם כמו נח.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנתי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות הששירות, אתנה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל, מונח – רבוי, מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מאריך, רבוי, דרגא – מצרף, תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, מכל מקום; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסוק ו – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן; 2: זקא-גדול; 3: רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פזר – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.4 בראשית נח ו,ט (התשע"ד)

בראשית נח זא, ב: [א] וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ בֹּא-אִתָּה וְכָל-בֵּיתְךָ אֶל-הַתֶּבֶה, כִּי-אֶתְּךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה:
[ב] מִכֹּל הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה תִּקַּח-לָךְ שְׁבִעָה שְׁבִעָה אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ:
כִּי-אֶתְּךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה: – סלוק מִכֹּל פֶּסֶק. תבנית טעמים העשויה ללמד על מידת דרשה סודר שנחלק וכאילו גם נכתב כִּי-אֶתְּךָ רְאִיתִי צְדִיק לְפָנַי בְּדוֹר הַזֶּה מִכֹּל הָאָדָם.

וַיֹּאמֶר ה' לְנֹחַ – אמירה משם הוי"ה שבתורה הוא מדת רחמים, אם כן מדוע תבנית טעמים מהפך פשטא זקא-קטן, שתי דרשות שבלפחות אחת מהן מוציא מפשט הכתוב? (א) ע"פ **"ב"ר נח פר' לבב**, בטבע שבעולם אין אדם אוהב את בן אומנתו, אבל אפשר שמהפך פשטא מרמז להוציא מדרך הטבע וכשם שהקב"ה אוהב את בן אומנתו, כך החכם אוהב בן אומנתו; (ב) ע"פ **רבינו בחיי** פרשה זאת רומזת על הקרבן ומורה שכוננת הקרבן היא רק לשם המיוחד יתברך המייצג בתורה מדת רחמים. באה אמירה משם הוי"ה שהוא מדת רחמים ותבנית הטעמים מהפך פשטא מוציא מהפשט שאומות העולם מקריבים קרבנות "לפייס" כביכול את אליהם ואילו נח ואח"כ בני ישראל נצטוו להקריב קרבן לשם המיוחד ובכך לא נותן פתחון פה לבעל דין לחלוף.

וּמִן-הַבְּהֵמָה - פזר - תנהו להכא ולענין אחר, והוא וכמאמר רבי יהושע בן לוי ישוע בן לוי שענין זה הוא כלל לשון נקיה בכל התורה כולה, ע"פ **פסחים ג,א**, דאמר ר' יהושע בן לוי לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו שנאמר מן הַבְּהֵמָה הַטְּהוֹרָה ... **וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהוֹרָה**
אֲשֶׁר - תלישאה-גדולה (תלשא), עשויה להידרש אלפניה ולאחריה בתפקידי תלשא. (א) אלפניה בתפקיד עקירה כי זאת הפעם הראשונה בתורה שעקם הכתוב והוסיף אותיות ללמד לשון נקיה. (ב) לאחריה שיעור בהמות להקרבה ולחיות זרע כפי **חזקוני בראשית ז,ב מִכֹּל הַבְּהֵמָה** ... ומתוך שריבה הכתוב בטהורות זכרים ונקבות הבין נח שהקב"ה חפץ שיקריב לו מהן קרבן שכן משפט עולה באה זכר כדכתיב אם עולה קרבנו זכר תמים יקריבנו. ומה שלקח מכל מין טהור שבעה זכרים, כדי להקריב מהם **חמש** עולות לו ולאשתו ולשלשת בניו, ונשתתירו **שנים** זכרים לחיות זרע:

לֹא – מונח, מרמז לדרוש את הכתוב הבא פעמים אחדות **טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם** – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים השייכת לנושא ואשר אינם שווים בהלכותיהם או במשהו אחר לגבי הנושא. אחת מהן כפי **"רד"ק** וכאשר הזוגות שוות באיכות אחת, יאמר **"איש אל אחיו" (במ' יד,ד); "אשה אל אחותה" (שמ' כו,ג);** וכאשר אינם שוות באיכות אחת, וראויים להזדווג זה עם זה כמו זכר ונקבה, יאמר **איש ואשתו.**

וּמִן-הַבְּהֵמָה - פזר **אֲשֶׁר** - תלישאה-גדולה (תלשא) **לֹא טְהוֹרָה הוּא שְׁנַיִם** - מונח מרכא תביר טפחא
פזר תלשא - תלשא בתפקיד שיעור למאן דאמר שהיו חמישה פרים להקרבה, מתיצה להבדיל בין זכר לנקבה, ראש, מקור ללמד מכאן לדבר בלשון נקיה, תפקיד עקירה של הכלל לעולם יתפוס אדם לשון קצרה כאשר יש לומר דבר מגונה עדיף לאמר בדרך ארוכה ונקיה מבדרך קצרה ומגונה, הפזר מפזר זאת לכל התורה כולה, ובכלל: **לעולם יספר אדם בלשון כבוד.**

בראשית נח זי, יג: – יג:

[י] וַיְהִי לְשִׁבְעַת הַיָּמִים וַיְמִי הַמַּבּוּל הָיָה עַל-הָאָרֶץ: [יא] בַּשָּׁנָה שִׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי-נֹחַ בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ בְּשִׁבְעָה-עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָל-מַעְיֵנֵי תְהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ: [יב] וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה: [יג] בַּעֲצֵם הַיּוֹם הַזֶּה בָּא נֹחַ וְשֵׁם-וַחַם וְיֶפֶת בְּנֵי-נֹחַ וְאִשְׁתׁ נֹחַ וּשְׁלֵשֶׁת נָשִׁים-בָּגְוֵי אֲתָם אֶל-הַתֶּבֶה:
[יא] בַּשָּׁנָה – קדמא ללא אזלא ... **[יג] בַּעֲצֵם** – קדמא ללא אזלא, בשני המופעים רוצה לומר כי כתוב שלא על סדר הזמן כי בעלי החיים התכנסו קודם ובתחילה הגשם היה נראה כגשמי ברכה ורק אח"כ כיון שהאנשים לא חזרו בתשובה הפכו למי מבול.

בראשית נח זיז: וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם עַל-הָאָרֶץ וַיִּרְבּוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאֵל אֶת-הַתֶּבֶה וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ:
וַיְהִי הַמַּבּוּל – דרגא תביר, היה נמשך במהותו ממקום עליון ככתוב **(איוב לח,ב) הַתִּצְיָא מַזְרֹת בַּעֲתוֹ וַעֲשֵׂה עַל-בְּנֵיהֶם תִּנְחָם:** מדרש: הקב"ה הזיז שני כוכבים בכימה וגרמו למבול ועיש עדיין מבקשת להשיבם לה.
וַיְהִי הַמַּבּוּל אַרְבָּעִים יוֹם – דרגא תביר טפחא, קבוצת פרטים ביחוד, רצף רבוי המים ללא הפוגה.
הַמַּבּוּל – תביר, מחלק על-הָאָרֶץ – אתנה, למתיחס ל-אַרְבָּעִים יוֹם - מרכא טפחא, וללא מתיחס. אם לא מתיחס, משמע שהיה מקום או מקומות שם לא היה מבול או גשם וזהו בארץ-ישראל. ולכך יש תמיכה בקרא **(חזקאל כב,ד) –** בְּ-אֲדָמָה אֲמַר-לָהּ אֶתְּ אֶרֶץ לֹא מְטַהֵרָה הִיא לֹא גִשְׁמָה בַּיּוֹם זֶעַם:

בראשית נח זיח: וַיִּנְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד עַל-הָאָרֶץ וַתִּלָּךְ הַתֶּבֶה עַל-פְּנֵי הַמַּיִם:

וַיִּנְבְּרוּ הַמַּיִם וַיִּרְבּוּ מְאֹד – מרכא תביר מרכא טפחא כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ואינם שווים בהלכותיהם או במשהו אחר לגבי הנושא. תקופת גשמים תקופת מי תהום. הגשם פגע באופן אחד, מי תהום פגעו באופן אחר,
הַמַּיִם – תביר בין מרכא ובין מרכא טפחא, כאילו מחלקים בין **וַיִּנְבְּרוּ** ובין **וַיִּרְבּוּ מְאֹד** ואלו שתי תקופות שונות ביחס **עַל-הָאָרֶץ**,
(א) **[יא] בַּשָּׁנָה שִׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה לְחַיֵּי-נֹחַ בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁנַיִ בְּשִׁבְעָה-עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָל-מַעְיֵנֵי תְהוֹם רַבָּה וְאַרְבַּת הַשָּׁמַיִם נִפְתְּחוּ:** **[יב] וַיְהִי הַגֶּשֶׁם עַל-הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה:** תקופת גשם ומי מעינות תהום
(ב) **[כד] וַיִּגְבְּרוּ הַמַּיִם עַל-הָאָרֶץ חֲמָשִׁים וּמֵאוֹת יוֹם:** תקופת מי מעינות תהום ללא גשם, גברו והתרבו כאילו מעצמם

בראשית נח כב: כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאֲפִיּוֹ מִכֹּל אֲשֶׁר בַּתְּרֵבָה מָתוּ:

כָּל – פזר **אֲשֶׁר –** תרסא נשמת-רוּחַ חַיִּים – קדמא ואזלא **בְּאֲפִיּוֹ –** רביע **תורה שלמה [צא]** ת"ד עד היכן הוא בודק (המפקח את את הגל) **עַד חוּטְמוֹ, וַיִּשׂ אֲוָרִים עַד לְבוֹ וְכו' דתניא** מהיכן הולך נוצר מראשו וכו', אבא שאול אומר מטיבורו ... דכל מידי ממציעתיה מיתצר, אבל לענין **פְקוּחַ נַפְשׁ** אפילו אבא שאול מודי, מדעיקר חיותא באפיה הוא דכתיב **כָּל –** פזר **אֲשֶׁר –** תרסא נשמת-רוּחַ חַיִּים – קדמא ואזלא **בְּאֲפִיּוֹ –**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
 המצוות הששור: אהנה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל; מנתח – רבוי; מהפך פסטה – מוציא מפסטה; מרכא = מאריך, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שני משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפא – יתור לרבות, ככל מקום; דרגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נדרש; פסק | – סודר שנתלק, השלים והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשטות; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ם – ויצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כפנין "ג מידות דר"י שיעמאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פז – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

רביע (בבלי יומא פה,א)

- טט - אָשֶׁר – תרסא מלמד שיעור בדיקה לענין פקוח נפש בשבת כי עיקר חיות באפיה של אדם. ע"פ **בבלי סוטה מת,ב** אם בדק הלב קודם בודק חוטמו האם נושם אבל בדק חוטמו קודם ולא נושם אינו צריך לבדוק לבו דזימנין דאין חיות ניכר בלבו וניכר בחוטמו אבל להיפך לא עלי פירש"י
 - טט - פֶּלַל - פזר אָשֶׁר - תרסא מלמד על שיעור למקום אחר **תורה שלמה [צב] בכורות מ,ב**, אמר שמואל אין הראש פוטר בפלים, מ"ט **כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו**, כל היכא דנשמט רוח חיים באפיו, הוא דחשיב רישיה, אידך לא חשיב רישיה. ע"פ פירושו [צב] בן ח' (חדשים) שהוציא ראשו חי והחזירו וקדמו אחיו ויצא הוא בכור לכהן שאין ראש הנפל פוטרו עד שיצא ראשו ורובו. **רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו** מי שהוא בן חיים הלך אחר אפיו דהיינו ראשו אבל אי לאו בר קיימא לא חשיב אפיה (רש"י)
- ש"ע או"ח הל' שבת סימן שכט סעיף ד** ... מפקחין ובודקים עד חוטמו; אם לא הרגישו בחוטמו חיות, (י) אז ודאי מת ... (י) **משנה ברורה** (י) אז ודאי מת – דכתיב **(בר' נח ז,כב)** **כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו** משמע דהרוח חיים תלוי באפיו: **כב כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים** – פזר תלישא-קטנה קדמא אזלא ... כעין בנין אב המפזר הפזר לדברים אחרים הדומים לענינו.

פזר – ע"פ ספר **טוב טעם – הרב יום טוב ליפמאן העלר (תוספות יום טוב)** בפירושו על **רבינו בחיי בר' נח ז, [כב] כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכָּל אֲשֶׁר בְּחַרְבָּה מְתוּ**: מביא מספר **פרדס רימונים שער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב)** ... מפזר ונוסף עוד וצורתו כחץ < ... הנותן לה (לנשמה) השפע ... שמפזרת לפרנסת העולם. אפשר לומר כי החץ מוליך השפע – הלימוד (דרך ותוכן) - מדברי תורה במקום אחד לפרנס עמם דברי תורה במקום אחר בתורה. אפשר העברה לענין קביעת מותו של אדם לצורך השתלת איברים מאדם מת: ועדה בראשות הרב שאול ישראלי זצ"ל מטעם הרבנות הראשית לישראל למדה מפסוק זה, שכאשר בקרת הנשימה בגזע המח נפגעת באופן בלתי הפיך האדם מת, דעה זאת גובשה עם פוסק הדור הרב משה פיינשטיין זצ"ל. דעת הרב אלישיב זצ"ל שע"פ נשימה זה רצח ויש לקבוע ע"פ פעילות הלב (שמעתי מחבר הכנסת הרב ליצמן יעקב הי"ו (התשע"ה)). להוסיף כאן דעת הגר"א.

תלישא-קטנה בתפקיד אומדנה של קביעת זמן מיתה. פזר – העברת תכונה זאת לנושא קביעת בכורה, ולנושא השתלת איברים מאדם מת. אפשר שגם מסייע לאומדנה למיתות משונות שבפרשת מסעי במיתות משונות הנלמדות מהכהו באבן יד או בכלי עץ.

ראה (בפרק פזר תלישא) **117. במדבר מסעי לה,יז: וְאִם בְּאָזְנוֹ יָדָה אֲשֶׁר-נִמְוֶת בָּהּ הִקְוֶה וְנִמְוֶת רִצָּחָהּ הוּא מוֹת יוֹמָת הַרְצָחָהּ**:
 ראה (בפרק פזר תלישא) **118. במדבר מסעי לה,יח: אוּ בְכָלֵי עֵץ-נֶדָה אֲשֶׁר-נִמְוֶת בּוֹ הִקְוֶה וְנִמְוֶת רִצָּחָהּ הוּא מוֹת יוֹמָת הַרְצָחָהּ**:

רבינו בחיי בראשית ז (כב) כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו. מכאן שהנשמה יוצאה מן החוטם כמות האדם, ומשם נכנסת גם כן, כענין שכתוב: (בראשית ב, ז) "ויפח באפיו נשמת חיים", ושם הארכתי במקומו.

וע"ד הקבלה: **כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו**, מלת **כָּל** רמז למדת "כל" אשר בה נתברך אאע"ה, והיא הספירה העשירית, ומשם פורחות הנשמות, וזה שתקנו רבותינו ז"ל לומר ביום שבת "נשמת כל חי", וזהו: (שמות לא, יז) כי בו שבת וינפש, והוא מעין הברכות ויסוד החיים, וזהו: (בראשית ב, ג) ויברך אלהים את יום השביעי, ולכן אמר **כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו**, וכלל בזה כל האדם אשר בהם נשמת חיים, ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", והודיענו בזה כלל כל בעלי חיים, ורמז המדה שהיא סבת חיי כל החיים. ויש התעוררות גדול בטעמו כי הוא **בפזר גדול אחד (הערה ד)**, ואין זולתו **במקרא**, והבן זה:

פירוש טוב טעם – הרב יום טוב ליפמאן הלוי העלר (בעל תוספות יום טוב) (הערה ד) בטעמו כי הוא בפזר עיין בפרדס רימונים ושער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב) תמצא כי הת"ת (התפארת) או היסוד נקרא פזר גדול כי הוא מפזר ונוסף עוד. וצורתו של הטעם הזה הוא כחץ < רמז שהיסוד יורה הזרע חחץ אל המלכות ע"כ. והיינו הנשמות הנשפעות אליה מלמעלה ולכן כאן מדבר מן הנשמה רמז מקום בואה שהוא מקבל בזמן שעומד עליה הפזר הנותן לה השפע כנ"ל והבן ולכן בשבת שהוא זווה העליון והנשמות נשפעות אם אומרים נשמת כל חי, עכ"ל הרב מור"י מהר"א, ובפי' מהר"ה (ספר נפתלי, סי' ב') כתב שכל רמז אל עטרה, ופזר הוא רמז שמפזרת לפרנסת העולם, עכ"ל.

וזהו פי' דעת רבינו ז"ל כפי הנלע"ד מלת **כָּל** רמז למלכות העשירית ובה נתברך אברהם לקמן פ' חיי שרה (רב"ח, בראשית כד, א. וע"ד הקבלה, ובהערה ב' שם) ומשם פורחות הנשמות לעוה"ב וזהו שביים שבת שהוא מלכות (רב"ח, שם) אומרים נשמת כל חי. וזהו שנאמר בשבת כי בו שבת וינפש לשון נפש ונשמה והוא ר"ל יום השבת הוא מעין הברכות יסוד החיים ולכן נאמר בו נשמת כל חי וזהו ויברך אלהים [א-ה-י-ה] שהוא מעין הברכות ולכן אמר **כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים**, לפי שהמדה היא יסוד חיים וכלל ג"כ בזה הפסוק האדם אשר בו נשמת חיים, והבהמה אשר בו רוח חיים, וזהו נשמת רוח חיים והודיענו בזה כלל כל החיים, גם רמז מאיזו מדה יוצאות הנשמות והטעם מורה על זה שהוא פזר גדול, אם כדעת מוהר"ה אם כדעת מור"י, ולי נר' טעם פזר שהוא מפסיק [נ"ל].

פזר – ע"פ פירוש **טוב טעם – הרב יום טוב ליפמאן העלר (תוספות יום טוב)** על **רבינו בחיי בר' נח ז, [כב] כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו מִכָּל אֲשֶׁר בְּחַרְבָּה מְתוּ**: מביא מספר **פרדס רימונים שער הטעמים (שער כ"ט, פ"ב)** ... מפזר ונוסף עוד וצורתו כחץ < משפיע השפע. (ע"כ מדבריו). ואפשר לומר כי החץ מוליך השפע – הלימוד (דרך ותוכן) - מדברי תורה במקום אחד לפרנס עמם דברי תורה במקום אחר בתורה.

נְשַׁמַת-רוּחַ – מקף בתפקיד רב-מצב, ע"פ **רבינו בחיי** הכתוב נשמת-רוח הוא תיאור של שני דברים רוחניים (א) נשמת חיים (ב) רוח חיים (א) האדם אשר בהם **נשמת חיים**, (ב) ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם **רוח חיים** לא "נשמת חיים" **נְשַׁמַת-רוּחַ חַיִּים** – קדמא ואזלא, כעין כלל בעלי נשמת חיים ונפש תנועה, **רבינו בחיי** ולכן אמר **כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת-רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו**, וכלל בזה כל האדם אשר בהם נשמת חיים, ושאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", והודיענו בזה כלל כל בעלי חיים,

מִכָּל אֲשֶׁר בְּחַרְבָּה מְתוּ – תביר מרכא טפא סלוק. **מִכָּל** – ניקוד חולם חסר, יש אומרים משמע שלא הכל, **מִכָּל** – תביר ממעט כי נח ומשפחתו ובעלי החיים שהתכנסו לתיבה לא מתו. המדרש אומר שנוסף עליהם לא מתו עוג שרכב על התיבה וגם זוג חיות ענקיות ששחו מאחורי התיבה. וזוג? מזיקין. **אֲשֶׁר בְּחַרְבָּה** – מרכא טפא, יתור לרבות על האדם בעל נשמת חיים, החי בהרבה את שאר בעלי נפש התנועה גם כן שבהם רוח חיים לא "נשמת חיים", ואולי גם כלל המזיקין (שדים) שאין להם גוף ויש להם תנועה (אך האם זאת רוח חיים או משהו אחר). **מְתוּ** – סלוק מגביל, צ"ע.

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ד) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות הששור: אהנה, סלוק – סוף פסוק – מגביל; מנתח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא ממשט; מראק – מאריך; רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק; ממעט, לא ממש; טפאק – שני משמעות; רבוי מתפשט; מראק טפאק – יתור
לרבות, ככל מקום; דוגא תביר טפאק – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מראק תביר טפאק – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב
אחד נרש; פסק | – סדור שנתקל, השלם והחלק נדרשים; זוקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקף-קטן – 2: זקף-גדול – 3: רביעי – 4: ... זקף-קטן ... זקף-קטן בהצ' פסוק – היקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש = גרשי"ם – ויצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק בכעין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תראט – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מתיצה; פוז – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

1.5 בראשית נח וט, (התשע"ו)

בראשית נח ט, יג: אַת-קַשְׁתִּי נָתַתִּי בְעֵנָן וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: אַת-קַשְׁתִּי

– מקף כרב-מצב של תפקיד הקשת ע"פ סוף תורה שלמה [פ] (טט – א) אַת-קַשְׁתִּי שהוא מידת הדין הנתונה בענן בעת הדין (טט – ב) תהיה לְאוֹת בְּרִית . טט: מידת הדין בהופעתה בקשת מעידה באנושות שתחזור בתשובה לעבוד את ה', ובו בעת מעידה שלא ישוב מבול מכחיד.

אַת-קַשְׁתִּי – מקף כרב-שלב הקשת ע"פ תורה שלמה [פא] (שלב – א) קשת נבראה בששת ימי בראשית, בערב שבת בין השמשות, כי אין כל חדש תחת השמש (ב"ר לומד זאת ממלת נַתַּתִּי בזמן עבר) ועדיין לא היתה כאות ברית, ובמדרש הגדול כתב שעלתה במחשבה מששת ימי בראשית; (שלב – ב) והוא אות ומופת בימי נח והייתה לאות ברית מכאן ואילך.

על קביעת הקשת לאות ומופת בימי נח מברכים בכל ראית קשת בענן. וזה מרומז ב-אַת-קַשְׁתִּי – זקף-גדול, בתפקיד של שלוש, לשלושה דברים המוזכרים בנוסח הברכה על הקשת, ברוך איאמ"ה זוכר הברית ונאמן בבריתו וקיים במאמרו. וסימונם משולב במקורות הבאים. הצעת בתי ש"ב הי"ו אַת-קַשְׁתִּי – גי' 1211 עולה מכא"ן (111) ילמד"ו (90) שלש"ה (635) חלק"י (148) ברכ"ה (227) = 1211 שוב ראיתי ב-מדרש תנחומא (בובר) פרשת נח סימן ז ...

נלמדנו רבינו מי שהוא ראה את הקשת בענן, מהו צריך לברך, כך] שנו רבותינו מי שהוא רואה הקשת בענן צריך לברך, מאי מברך ברוך (טט – א) זוכר הברית (טט – ב) ונאמן בבריתו (טט – ג) וקיים במאמרו, הרי מן המשנה, מן התורה מנין, תלמוד לומר (בר' נח ט, יג) אַת-קַשְׁתִּי נָתַתִּי בְעֵנָן וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית.

בבלי ברכות נט, א ... ואמר רבי אלכסנדר אמר רבי יהושע בן לוי: הוואה את הקשת בענן צריך שיפול על פניו (רש"י: לפי שהוא מראה כבוד ה'), שנאמר (יחזקאל א, כח) כְּמַרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְעֵנָן בְּיוֹם הַקָּשָׁם בְּנֹחַ הַגֵּבָה סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְמִית כְּבוֹדֵי ה' וְאֶרְאֶה וְאֶפְלַע עַל-פְּנֵי וְאֲשַׁמַּע קוֹל מְדַבֵּר: ס לייטי עלה במערבא, משום דמחזי כמאן דסגיד לקשתא (בא"י מקללים את הנופל על פניו שנראה כעובד לקשת). אבל ברוכי ודאי מברך. מאי מברך – ברוך זוכר הברית. במתניתא תנא, רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקא אומר: נאמן בבריתו וקיים במאמרו. אמר רב פפא: הלכך נימרינהו לתרוייהו (מצרפים שני הנוסחים לברכה אחת) ברוך (טט – א) זוכר הברית (טט – ב) ונאמן בבריתו (טט – ג) וקיים במאמרו.

רמב"ם הל' ברכות פ"י, הט"ז הוואה הקשת בענן מברך מ ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם (טט – א) זוכר הברית (טט – ב) ונאמן נ בבריתו (טט – ג) וקיים במאמרו,

הגהות מיימוניות הל' ברכות פ"י, הט"ז [מ] וכן פותח ככולן בברוך בשם ומלכות כאשר כתב רבינו המחבר ע"כ:

[נ] ר"י פירש שצ"ל (טט – א) נאמן בבריתו (טט – ב) וקיים במאמרו (טט – ג) וזוכר הברית ובערוך כתב בא"י אמ"ה (טט – א) זוכר הברית. (טט – ב) נאמן בבריתו (טט – ג) וקיים בשבועתו ור"י אלפס כתב כבעמוד ע"כ:

טור אורח חיים הלכות ברכת הפירות סימן רכט

א) הוואה הקשת אומר בא"י אמ"ה (טט – א) זוכר הברית (טט – ב) ונאמן בבריתו (טט – ג) וקיים במאמרו ב) ואסור להסתכל בו הרבה. פרישה אורח חיים סימן רכט אות א) (א) הוואה הקשת אומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם זוכר הברית וכו'. זה לשון מורי ורבי (מהרש"ל בחדושי לטור) ותימה על מה שנהגו לומר נאמן בבריתו וקיים במאמרו ברוך אתה ה' זוכר הברית ולכל הפוסקים אין חתימה בברכה זו ונראה לי שטעו במה שראו בתלמוד (טט – בבלי ברכות נט, א) שאומר אמר רבי יהושע בן לוי הוואה קשת בענן אומר ברוך זוכר הברית במתניתא תנא נאמן בבריתו וקיים במאמרו

שו"ע אורח חיים הלכות ברכת הפירות סי' רכט סעיף א* (א) הוואה הקשת, (ב) אומר: בא"י אלהינו מ"ה = מלך העולם = זוכר הברית (ג) א [א] <א> נאמן (ד) בבריתו וקיים במאמרו; (ה) ב ואסור להסתכל בו ביותר. ר רב פפא הילכך נימרינהו לתרוייהו ופירשו לומר מתחלה נאמן בבריתו וקיים במאמרו כדברי הבריתא ואח"כ יאמר ברוך אתה ה' זוכר הברית ודוגמת חתימת ברכת ראש השנה שמסיים ברוך אתה ה' זוכר הברית וטעות הוא כי בודאי יש ברכה בפתיחה ולא בחתימה שהרי אינה סמוכה לחברתה ודו"ק. ועוד האריך לפרש מהיכן נתפשט הטעות אבל העיקר מדבריו כתבתי:

משנה ברורה סימן רכט ס"ק א (א) הוואה הקשת וכו' - ואין כדאי להגיד לחבירו שיש קשת מטעם מוציא דבה [ח"א]:

ס"ק ב (ב) אומר וכו' - ובכאן אם ראה אותו עוד הפעם אפילו בתוך למ"ד יום חוזר ומברך ולא דמי לכל הנך דקי"ל בהו דפעם אחת בחודש די לברוכי דכאן הקשת שבירך עליו חלף והלך לו ודמי לברכת רעמים [שע"ת בשם ברכ"י]:
ס"ק ג (ג) נאמן וכו' - ברמב"ם וטור הנוסח ונאמן:

מגן אברהם סימן רכט ס"ק א (פמ"ג) (מחה"ש) נאמן - והאומרים נאמן וכו' קודם הברכה טועים הם (כ"ה):

שערי תשובה סימן רכט ס"ק [א] [א] נאמן. עבה"ט ומח"ב כ' שבתוך ל' יום צריך לחזור ולברך ולא דמי להנך דפעם אחת בחודש דים דכאן הקשת שבירך עליו חלף הלך לו, וכמו בברכת הלבנה וברעמים מופסקים ע"ש:

ט"ו אורח חיים סימן רכט (א) (פמ"ג) נאמן בבריתו כו'. - בגמ' אית' מאי מברך ברוך זוכר הבר' במתני' תנא נאמן בבריתו כו' אר"פ הלכך נמרינהו לתרוייהו כו' והעולים טועי' לומר תחלה נאמן בבריתו ואח"כ בא"י זוכר הברית וזה שלא כהלכה דאין כאן חתימה כלל אלא צריך להתחיל בא"י אמ"ה זוכר הברית ואח"כ נאמן בבריתו וכו'.

משנה ברורה סימן רכט ס"ק ד (ד) בבריתו - ר"ל שלא יעבידנו אף על פי שרבו הרשעים וקיים במאמרו אפילו לא היה הברית כיון שאמר בדבור בעלמא (בר' נח ט, יג) וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מַבּוּל לְשַׁחַת הָאָרֶץ כרוך הוא שיקיים מאמרו [אבודרהם]:

משנה ברורה סימן רכט ס"ק ה ואסור להסתכל וכו' - והמסתכל בו ביותר עיניו כחות [חגיגה ט"ז] אלא רואהו ומברך:

מגן אברהם סימן רכט ס"ק ב (פמ"ג) (מחה"ש) ואסור להסתכל - והמסתכל בו ביותר עיניו כחות (של"ה): (טט – אפשר מפני הדמיון לכבוד ה', ולכן אין להסתכל בו ביותר, ודומה לכך שלא מסתכלים בכהנים המברכים, וכן כהנים מכסים כפיהם)

מלב"ם בראשית ט, יג ... (טט – א) אבל אחרי המבול נשתנה טבע הארץ ונחלש כח גסותה וחמירותה, עד שהגשם יורד כדרכו כמו עתה בכל עת שימלאו העבים גשם יריקוהו תיכף על הארץ, (טט – ב) והעננים הזדככו ונעשו קלים וזכים ולא יתקבצו אדים רבים עכורים ועפרורים עד שיכסו כל כדור הארץ, וכ"ש עד שיהיו למבול לשחת כל בשר, (טט – ג) וכן הוחלש כח הגופים ויתחזק כח הרוחני והנפשי כנ"ל, (טט – המלב"ם חוזר ומסביר) (טט – א) עד שאין טבע הארץ מוכן אל המבול, (טט – ב) כי נשתנה טבע העננים. (טט – ג) וכן אין סיבה לזה מפני החטא, כי גבר ענין הרוחני על החומרי,

וזה היה אות הקשת בכלל, שזה היה הוואה שהוסר גשמיות הארץ ועכירותה, ושמעתי לא יגבר החומר כ"כ עד שישחת המין כולו במעשים חמריים מתועבים ומגואלים. וז"ש (בר' נח ט, יג) אַת-קַשְׁתִּי נָתַתִּי בְעֵנָן וְהִיְתָה לְאוֹת בְּרִית בֵּינִי וּבֵין הָאָרֶץ: שזה סימן

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות הששור: אהנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרא – מאריך, רבוי; דוגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרא טפא – מרא טפא – יתור לרבות, סכל מקום; דוגא תביר טפא – קבוצה עם הלכה שיה לפיטיה; מרא תביר טפא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושג, בד"כ מצב אחד נרשי; פסוק – סודר שנחלק, השלים והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשטו, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצ' פסוק – הקש; השלישיה: (קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כפי"ג מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה = תראט – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מתיצה; פא – דרוש מהפסוק רעיון לנשוא אחר בהלכה;

ואות (טט – המלבי"ם חוזר ומסכם) (טט – א) שנשתנה טבע הארץ ו(טט – ב נשתנה)הגשם ו(טט – ג נשתנה)הגשמיים והחמריים חלף הלך לו:

בראשית נח ט,טז: והיתה הקשת בענן

וְרֵאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה כָּכָל-בְּשָׂר אֲשֶׁר-עַל-הָאָרֶץ:

וְרֵאִיתִיהָ – רביע לזכר בְּרִית עוֹלָם – פשטא מונח זקף-קטן בֵּין אֱלֹהִים – מונח זקף-קטן וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה – פשטא מונח זקף-קטן, תבנית טעמים – רביע ... זקף-קטן ... זקף-קטן ... זקף-קטן, כעין שלוש זקף-קטן בין שני קיסרים (כאן בין אתנח וסלוק). תבנית המבטאה דבר עצמתי, כאן (א) הקשת מבטאה עצמת ההגנה וארך אפים של מדת הרחמים מפני מדת הדין; ועל כך ברכתה, ובהקשה ממנה אל (ב) מעשי בראשית (תופעות טבע) עצמתיים עליהם מברכים לבורא (ראה להלן)
רש"י (טז) בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה – בין מדת הדין של מעלה וביניים, שהיה לו לכתוב "ובין כל נפש חיה".
אלא זהו מדרשו כשתבא מדת הדין לקטרג עליכם (לחייב אתכם) (כפ'רש"י (בר' נח ט,יז) בענני ענן – כשתעלה במחשבה לפני להביא חשך ואבדון לעולם:) אני רואה את האות ונזכר.

וכמסקנה מפ' מלבי"ם (בר' נח ט,יג) הקשת מרמזת שנשתנה טבע הארץ, העננים, והגשמיים והקשת היא אות לבני האדם על כך, ומפני שטבע גשמיים נשתנה לטובה, עליהם להיות עובדי ה' ולהודות לו על המשך קיומם.
טט שלוש פעמים זקף-קטן בין שני קיסרים. אפשר שמדת הדין מנסה מידי פעם לקטרג בחזקה ובכל פעם (בר' נח ט,ט) וְרֵאִיתִיהָ – הקב"ה שמנהיג המדות להנהיגת הבריאה (ראה (בר' נח ט,ט) וְרֵאִיתִיהָ – זקף-גדול), רואה את האות ושלוש התחייבויות לנח ובניו (טט – א) וזכר הברית (טט – ב) ונאמן בבריתו (טט – א) וקיים במאמרו. ולכן נדחה קטרוג מדת הדין.

הקשה מברכת הקשת לברכות ראייה ושמיעה על מעשי בראשית

תורה שלמה [פט] כשנגלה הקב"ה ליתן תורה לישראל הרעיש את העולם כולו על יושביו שנאמר (תה' כט,ג) קול ה' על המים אל הכבוד הרעים. כששמעו בבליים את הקולות נתקצבו כולם אצל בלעם אמרו לו כמדומים אנחנו שהמקום מאבד את עולמו אמר להם והלא כבר נאמר ולא יהיה עוד המים למבול, אמר לו אם כן ה' יברך את עמו בשלום. (ספרי דברים שמ"ג)
מכאן יש ללמוד שכשם שה' מברך את עמו בשלום כך עם ישראל יברך את ה' על הבריאה וכל תופעותיה.
ב-בבלי ברכות נט,א נדרש שהרעמים באים לפשט עקמומיות שבלב. גם הקשת כאות מידת הדין באה לפשט עקמומיות שבלב. לכן מוצע להקיש מהקשת אל תופעות הטבע. כמו שרבנן קבעו ברכת הקשת שרמז אליה נמצא בפסוק (בר' נח ט,יג) כך גם יש לברך ברכות הראייה והשמיעה על תופעות טבע הנלמדות באותו דף בגמרא.

מוצע לומר כי היות ולברכת הקשת יש מקור בפסוק (בר' נח ט,יג) אֶת-קִשְׁתִּי נִתִּיתִי בְּעָנָן וְהָיְתָה לְאוֹת בְּרִית, וברכה זאת נידונה ב-בבלי ברכות נט,א אז גם המקור האפשרי לברכות "עושה מעשי בראשית" ו-"שכחו וגבורתו מלא עולם" על תופעות טבע שונות הנידונות באותו דף בגמרא מקורם בהקשה מהקשת. מקור הדין ב-משנה ברכות פ"ט,מ"ב ומלת (בר' נח ט,ט) וְרֵאִיתִיהָ מרמזת לברכות ראייה, וטעם רביע במלת וְרֵאִיתִיהָ מרמז לארבע קבוצות של תופעות טבע שסימונם משולב בתוכן המשנה והגמרא [*] (טט – א) על הזיקין ועל הזועות ועל הברקים ועל הרעמים ועל הרוחות אומר ברוך שכחו וגבורתו מלא עולם (טט – ב) על ההרים ועל הגבעות ועל הימים ועל הנהרות ועל המדברות אומר ברוך עושה מעשה בראשית ר' יהודה אומר הרואה את הים הגדול אומר ברוך שעשה את הים הגדול בזמן שרואה אותו לפרקים (טט – א) על הגשמים ועל הכשורות הטובות אומר ברוך הטוב והמטיב (טט) ואגב שמועה טובה לימד על ברכת שמועה נוספת) ועל שמועות רעות אומר ברוך דיינן האמת:
(טט – ד) וב-בבלי ברכות נט מלמד שמברכים "עושה מעשה בראשית" על מחזוריות גרמי השמים השמש והירח הכוכבים והמזלות, אשר בשנת המבול לא שמשו וחזרתן לתפקד היא כעין מעשי בראשית.

המקור ללמוד אותם הוא בהיקש מהפסוק בראשית נח ט,טז: והיתה הקשת בענן

שבחלקו השני וְרֵאִיתִיהָ לְזִכָּר בְּרִית עוֹלָם בֵּין אֱלֹהִים וּבֵין כָּל-נֶפֶשׁ חַיָּה כָּכָל-בְּשָׂר אֲשֶׁר-עַל-הָאָרֶץ: תבנית טעמים מכילה תבנית זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים, שבין תפקידיה כעין בנין אב או היקש. וההיקש יהיה לברך על מעשי בראשית עצמתיים למיניהן כשם שמברכים על הקשת שגם היא מעשה בראשית עצמתי שהקב"ה משתמש בה להעיד באנושות על שיפור דרכה וגם להגן עליה מפני הכחדה.
ראה רביע, שלוש זקף בין שני קיסרים, זקף-קטן זקף-קטן בין שני קיסרים

בראשית נח ט,יז: ויאמר אלהים אל-נח

וְיָאָמַר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ: זאת אות-הברית אשר הקמתי ביני ובין כל-בשר אשר על-הארץ: פ
ודומה לו מבחינת התוכן בראשית ט,יב:
וְיָאָמַר אֱלֹהִים זאת אות-הברית אשר-אני נתן ביני וביניכם ובין כל-נפש חיה אשר אתכם לדרת עולם:

(יז) זאת אות-הברית אשר הקמתי – מהפך פשטא זקף-קטן

ביני – גי' המלה שם ע"ב ביני – זקף-גדול אפשר שקשור לפירוש מלת

ויאני – זקף-גדול, בראשית נח ט,ט: וְיָאָמַר אֱלֹהִים זאת-זרעכם ואת-זרעכם אחריכם:

יאני – זקף-גדול, בראשית לך-לך יז,ד: אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אֶתְּךָ וְהָיְתָה לְאֵב תְּמוֹן גּוֹיִם:

רש"י הראהו הקשת ואמר לו הרי האות שאמרתי

טט – וכך בכל פעם שנראית הקשת אומר הקב"ה לבריותיו "הרי האות שאמרתי" ומקיים ברית עולם שכרתי לנח ולבניו. וזה מרומז בצירוף הקמתי
ביני – זקף-קטן זקף-גדול. גי' הטעמים עולה "תקעו", גי' המלים עולה 72 + 555 = 627 זכרת = תזכר

טט – הקמתי ביני – זקף-קטן זקף-גדול, ודומה לו לענין הקמה (דב' תצא כה,י) תִּלְדוּ יְלָדִים יְקוּם שג' המלים האלה עולה "תקעו יד"

כאן הקמת ברית להקמת האדם מחדש שלא יאבד מן העולם, ב-תלד יקום – הקמת שם המת על נחלתו שלא יאבד מן העולם.

(דב' תצא כה,י) וְהָיְתָה הַבְּכוֹרָה אֲשֶׁר תִּלְדוּ יְקוּם עַל-יְשָׁם אֶחָיו הַמֵּת וְלֹא-יָנֻחַהּ שָׁמֹן מִיִּשְׂרָאֵל:

ראה זקף-גדול

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טטול"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, שם: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצוות הששור: אהנה, סלוק – סוף-פסוק – מגביל; מונח – רבוי; מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרצה; רבוי; דרנא – מצרף; תביר – מחלק; מעטט, לא ממש; טפחא – שני משמעות; רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור
לרבות, ככל מקום; דרנא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שיה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב
אחד גורש; פסקו 1 – סדור שחלק, השלים והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט; 1: זקא-קטן – 2: זקא-גדול – 3: רביע – 4: ... זקא-קטן ... זקא-קטן בחצי פסוק – חקש; השלישיה:
(קדמא – סדר קדמות; אולא = גרש = גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג מידות דר"י שמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מתיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו
שער, מתיצה; פח – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

1.6 בראשית נח ו,ט (התשע"ז)

בראשית נח ז,ג: גם מעורף השמים שבעה שבועה זכר ונקבה לתחיות זרע על-פני כל-הארץ:
בראשית נח ו,יד: עשה לך תבת עצי-גפר קנים תעשה את-התבה וכפרת אתה מבית ומחוץ בכפר:
בראשית נח ו,יט: ומפל-החיי מפל-בשר שנים מפל תביא אל-התבה לתחיות אתך זכר ונקבה יהיו:
בראשית נח ו,כ: מהעוף למינהו ומן-הבהמה למינהו מפל רמש האדמה למינהו שנים מפל יבאי אליך לתחיות:
בראשית נח ו,כא: ואתה קח-לך-ממפל-מאכל אשר יאכל ואספת אליו ונהיה לך ולחם לאכלה:
בראשית נח ו,כב: ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים כן עשה:
(בר' נח ו,כב) ויעש נח – (סלוק מפסוק קודם) טפחא אתנח, כתבנית **(דב' וא' ו,ד) שפע ישראל ה' אלהינו ה' אלה:** כמו שלמדנו בפר' ואתנח, בעת צרה צריך להתחזק בקבלת עול מלכות שמים וזה עושים ע"י אמירת "שמע ישראל" כמו שעשה משה רבנו ב- **(דב' וא' ג,כג) ואתנחן אלה' בעת הקוא לאמר:** (עותק מלא של שמע ישראל פרט לפסק בסוף).

(בר' נח ו,כב) ככל – תלישא-גדולה (=תלשא), מלמדת בתפקידיה לכתוב לפניה ולכתוב אחריה. אפשר שכאן טעם תלשא בתפקיד מחיצה (כפ' **רש"י** ע"פ **ב"ר לא,יד**) זה בנין התיבה (היינו מחיצות), בתפקיד בעל בחינה נעלה, כיוון לדעת עליון (ראה להלן), שזה כעין מחיצה לעצמו. מניין ידע נח לבנות מחיצות התיבה, אלו בעלי חיים להכניס, איזה מאכל או מאכלים להכין לכולם?
(תורה שלמה (=ת"ו"ש) **ספר בראשית ב ע' תיב תורה שבע"פ**) **(רטו** ע"פ **ספר נח** **(בר' נח ו,ח)**) **ונח מצא חן בעיני ה' פ ואז נשלח אליו רפאל הקדוש ויאמר אליו אני שולחתי אליך בדבר אלהים אליך לרפאות את הארץ ולהודיע מה יהיה ומה יעשה וימלט אז נתן אליו הספר הקדוש הזה ויבינהו כיצד ינהג בו ומה מלאכתו ומה קדושת טהרתו. ... בחכמת הספר הזה היה נח מתנהג והודיע לשם בנו כי ממנו היה מבין בתיבה ושם בנו נהג בו והחזיק בו כך אחריו בקדושתו ושם מסרו לאברהם ויצחק ויעקב ויעקב ויעקב ולוי ולוי למשה ומשה לאהרן ואהרן לפנחס ופנחס לבנו וכל הדורות זה אחר זה.**
(תו"ש רטו?) ספר נח נדפס בראש ספר רזיאל. ... וזה לשונו: זה הספר מספרי הרזים שנתן לנח בן למך כו' מפי רזיאל המלאך בשנת ביאתו לתיבה לפני כניסתו ונכתב על אכן ספיר באר הטיב וממנו למד מעשה פלאים ורזים וערכי בינה ומחשבות ענוה ועשתונות עצה לעמוד על חקר מעלות מרומים, ולשוטט כל אשר בשבעה מעונות כו' ומחכמת הספר למד נח לעשות תיבת עצי גופר, ולהסתיר מימי שטף ומימי המבול, להביא עמו שנים ושבעה ולהכניס מכל אוכל ומכל מאכל ויתנהו בארון זה ויביאהו תחלה לתיבה לידע ממנו עתות יום ועתות לילה ובאיזה עונה יעמוד להפיל שועה ובעת מותו מסרו לשם ושם לאברהם כו' עד שעמד שלמה המלך כו' אשרי עין שראה ואזן ששמע ולב שהבין והשכיל חכמתו.

אשר צוה אתו אלהים

אשר – קדמא, מלת אשר מרבה, טעם קדמא בתפקיד מקדים ואפשר גם כעין כלל הצריך לפרט וזה אשר הבאנו מ-**(תו"ש רטו, רטז)** שקדמא למסופר בתורה הדרכה אלהית ע"י המלאך רפאל והמלאך רזיאל ולימוד בספר או ספרים שנתנו לנח כדי שיוכל לבצע **אשר צוה אתו אלהים** – מרכא תביר טפחא, כעין קבוצת פרטים הקשורים לנושא ההכנה לכניסה לתיבה והשהייה בה ושהלכותיהם או עניניהם שונים זה מזה. רעיון זה לתפקיד אותה תבנית טעמים מתאים גם לנאמר **(בר' נח ו,כא) ונהיה לך ולחם** – מרכא תביר טפחא.
הסבר זה מתאים לנאמר ב-**[בראשית רבה (וילנא) נח לא,יד] (בר' נח ו,כא) ואתה קח-לך-ממפל-מאכל אשר יאכל**, ר' אבא בר כהנא אמר הכניס עמו דבילה, תני משום רבי נחמיה רוב מכנסו דבילה, רבי אבא בר כהנא אמר הכניס עמו זמורות לפילים, חצובות לצבאים, זכוכית לנעמיות. ר' לוי אמר הכניס עמו זמורות לנטיעות, יחורים לתאנים, גרופית לזיתים, על דעתיה דר' אבא בר כהנא **ונהיה לך ולחם** דבר שהוא **לך ולחם**, ועל דעתיה דרבי לוי **ונהיה לך ולחם**, אתה עיקר והם טפלים לך, **ואספת אליו**, אין אדם כונס דבר שאינו צריך לו, **(בר' נח ו,כב) ויעש נח ככל אשר צוה אתו אלהים כן עשה:** זה שיכון לעשיית התיבה.

בראשית נח ז,ב:

מפלו הבהמה הטהורה הקח-לך שבעה שבועה איש ואשתו ומן-הבהמה אשר לא טהרה הוא שנים איש ואשתו:

אשר – תלישא-גדולה **לא טהרה הוא שנים** – מונח מרכא תביר טפחא **איש ואשתו:**

בראשית נח ז,ח: מן-הבהמה הטהורה ומן-הבהמה אשר איננה טהרה

ומן-העוף וכל אשר-רמש על-האדמה:

[בבלי פסחים ג,א], ... ותנא דידן מאי טעמא לא קתני לילי? – לישנא מעליא הוא דנקט. וכדרבי יהושע בן לוי, דאמר רבי יהושע בן לוי: לעולם אל יוציא אדם דבר מגונה מפיו, שהרי עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו, שנאמר **(בר' נח ז,ח) מן-הבהמה הטהורה ומן-הבהמה אשר איננה טהרה, רב פפא אמר: תשע (טט: אותיות) שנאמר **(דב' תצא כג,יא) כיי-הנה בך איש אשר לא-ינהי טהור** (טט: בשלוש מלים אלה 10 אותיות, לפי המשך נראה שבגרותו חסר ו"ו) **מקרה-גילה**. רבינא אמר: עשר (טט: אותיות), וי"ו ד-טהור. רב אחא בר יעקב אמר: שש עשרה, שנאמר **(שמו"א כ,כו) כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כיי-לא טהור**: (טט: אולי החל ממלת "בלתי" וללא מלת "הוא" יש 16 אותיות) תניא דבי רבי ישמעאל: לעולם יספר אדם בלשון נקיה, שהרי בזב קראו מרכב ובאשה קראו מושב ואומר: (איוב טו) ותבחר לשון ערומים ואומר (איוב לג) ודעת שפתי ברור מללו. וגו'**

[בבלי פסחים ג,א] כתב **אשר איננה טהרה** במקום הטמאה, 5 = 12 = 7 ומנחת שי אומר כי זה המסורה הנכונה ואילו המסורה לכתוב טהורה (וא"ו מלא) לא נכונה, אבל חשבון בבלי פסחים כנראה מבוסס על טהורה חמש אותיות, 5 = 13 = 8 כנגד שמונה נפשות שניצלו (נח בניו ובני ביתם). עקם הכתוב שמונה אותיות ולא הוציא דבר מגונה מפיו **[מהרש"א חידושי אגודת מוסדות פסחים ג,א]**

שהרי עקם הכתוב ח' כו'. מלבד שהאריך הכתוב עיקם לכתוב שלא כדרכו דהיינו איננה טהורה שהוא השלילה מהטמאה והל"ל הטמאה כי אורחיה בכתוב וק"ל:
אשר איננה טהרה וגו'. בכל ספרים שלנו כתיב טהרה חסר וא"ו וא"כ לא הויין רק ז' אותיות ואפשר דה"מ למכתב טמאה בלא ה"א ראשונה והקשה החזקוני אמאי לא מייתי קרא דלעיל מיניה בפרשה זו דעיקם ביה נמי ח' אותיות דכתיב **ומן-הבהמה אשר לא**

ב"ה טוב טעם ודעת למדני (טוד"ל) כי במצוותך האמנותי – תהלים קי"ט, ט: טעמי המקרא בתורה שבעל-פה, התשע"ז
המצות השבתות, אתנה, סלוק = סוף-פסוק – מגביל, מונח – רבוי, מהפך פשטא – מוציא מפשט; מרכא = מרכיב, רבוי; דרגא – מצרף; תביר – מחלק, ממעט, לא ממש; טפחא – שנוי משמעות, רבוי מתפשט; מרכא טפחא – יתור לרבות, טל מוקם; דרגא תביר טפחא – קבוצה עם הלכה שוה לפרטיה; מרכא תביר טפחא – קבוצה שההלכה חלה רק על חלק מפרטיה; מקף – רב-מצב של המושגים, בד"כ מצב אחד נרש; פסק | – סודר שנחלק, השלם והחלק נדרשים; זקא סגול – מוסף מהענין על הענין או גורע ממנו; פשטא – פשוט, 1; זקא-קטן – 2; זקא-גדול – 3; רביע – 4; ... זקא-קטן ... זקא-קטן בהצי פסוק – היקש; השלישיה: קדמא – סדר קדימות; אולא = גרש – גרשי"ם – יוצא מהענין; קדמא ואולא – מלמד) דרוש בפסוק כענין "ג' מידות דר' ישמעאל; תלישא-קטנה – תרסא – דרוש בפסוק שער, מחיצה; תלישא-גדולה = תלישא – דרוש בפסוק ולפניו שער, מחיצה; פור – דרוש מהפסוק רעיון לנושא אחר בהלכה;

טְהַרְהָהּ הוּא וגו' עכ"ל ונראה ליישב דע"כ הני תרי קראי לא צריכי למאי דמסיק דדווקא דכי הדדי נינהו משתעי בלשון נקיה לכך עיקם בחד קרא דאל"כ מהיכא תיתי לן דאפי' בכי הדדי נינהו מ"מ בתרי קראי לא הוי ליה לעקם אבל איך קרא אתי לאשמעינן דלא יספר אדם בגנות בהמה כדאמרי' ב-[פ"ח דב"ב] אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב דכתיב **וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר אֵינְנָה טְהָרָה** וגו' ואי לאו תרי קראי לא הוי ילפינן הני ב' דרשות הך דהתם דלא יספר אדם אפי' בגנות בהמה וכו' והך דהכא דיספר אדם בלשון נקיה אלא חדא מיניהו אבל מתוך שני המקומות נלמדה דרשה דהכא ודהתם ומהך דרשה דהתם ליכא למפרך וכי לא כתיב טמאה בבהמה די"ל כי הכא דדווקא כי הדדי נינהו לא יספר בגנות בהמה טמאה ודו"ק:

ט – נתפוס ההסבר של ה-[מהרש"א בפ"ח דב"ב] אפשר בגנות בהמה טמאה לא דבר הכתוב דכתיב **(בר' נח ז,ח) וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר** **אֵינְנָה טְהָרָה** וגו' ונאמר כי פסוק זה מדריך לא לדבר בגנות בהמה בכלל. ולפי המשך **[בבלי פסחים ג,א]** המביא עוד דוגמאות לענין לא יוציא אדם דבר מגונה מפיו,

אפשר לתרץ ע"פ טעמי **(בר' נח ז,ב) וּמִן-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר לֹא טְהָרָה הוּא** **וּמִן-הַבְּהֵמָה** – פור **אֲשֶׁר** – תלישא-גדולה (תלישא) **לֹא טְהָרָה הוּא שְׁנַיִם** – מונח מרכא תביר טפחא פור תלישא – תלישא בתפקיד שיעור למאן דאמר שהיו חמישה פרים להקרב, מחיצה להבדיל בין זכר לנקבה, ראש, מקור ללמד מכאן לדבר בלשון נקיה, תפקיד עקירה של הכלל לעולם יתפוס אדם לשון קצרה כאשר יש לומר דבר מגונה עדיף לאמר בדרך ארוכה ונקיה מבדרך קצרה ומגונה, הפור מפזר זאת לכל התורה כולה, ובכלל: **לעולם יספר אדם בלשון כבוד.**

ראה **פור תלישא, מרכא תביר טפחא**, מונח מרכא תביר טפחא ירמז על שתי קבוצות פרטים שבכל אחת יש פרטים שלא חל עליהם הענין או ההלכה הנדונה. הסברנו רק אחד מהם.

בראשית נח ט,כד: וַיִּקַּח נֹחַ מִיָּמֵינוּ נִדְבָע אֶת אֲשֶׁר-עָשָׂה לוֹ בְּנוֹ הַקָּטָן:
בראשית נח ט,כה: וַיֹּאמֶר אֲרִיזָר כְּנָעַן עֶבֶד עֲבָדִים יִהְיֶה לְאַחֵיו:
נִדְבָע – זקף-גדול, ענין של שלוש, ידיעה שלא יוליד עוד בן רביעי כפי' **רש"י (כה) אֲרִיזָר כְּנָעַן** – אתה גרמתה לי שלא להוליד בן רביעי לשמשני, ארוזר בנך הרביעי להיות משמש את זרעם של אילו הגדולים, שהוטל עליהם טורח עבודתי מעתה (ראה ב"ר ל,ז). וגו' **יונתן (בר' נח ט,כד)** וְאֲעֲתֵר נֹחַ מִן חֲמִרְיָה וַיִּדַע בְּאֲשֶׁתְּעוֹת קְלָמָא ית' דְּעָבַד ליה חָם בְּרִיָּה דְּהוּא קָלִיל בְּזוּמָתָא דְּגָרַם ליה דְּלָא יוֹלִיד בְּר' רְבִיעִי: **כתור יונתן (תרגום)** (כד) ויעור נח מיינו וידע בסיפור חלומו את שעשה לו חם בנו שהוא קל בזכויות (מצוות) שגרם לו שלא יוליד בן רביעי:

נִדְבָע – זקף-גדול, ענין של שלוש ידיעות בנבואה ידיעה (א) ובה שלושה דברים (א) ידע בנבואה מי העושה (חם או כנען) ובתוך כך עוד שני דברים (ב) שרבעו (ג) שסרסו ידיעה (ב) הרד"ק פי' ראה בנבואה כי כנען רע יהיה הוא וזרעו עד עולם (וע"פ תיב"ע קל במצוות – בזוי) ידיעה (ג) ולכך יתוסף פי' ראב"ע כי ידע בנבואה כי כנען אמור להיות מקולל בעבודות לאחיו, ראה **זקף-גדול**

תורה שלמה כרך ח' מילואים מאמר כא ערום - עכו"ם - ע"ז - גוי – כותי
(שמות וארא ט,בט) (צ' כְּצִאתִי אֶת-הַקְּעִיר וגו' - בשם שמו"ר פ"ב - ז מכאן שלא היה משה חפץ להתפלל בתוך מצרים שהיתה מטונפת בגלולים ושיקוצים.
... פוסק ב-[**שו"ע או"ח סי' נ"ה סק"כ**]: וי"א שצריך שלא יהיה מפסיק טינוף או עכו"ם. והמג"א סקט"ו כותב: ... אבל עובד ע"ז אינו מפסיק ... (ע' 141) ובכל זאת מספרת לנו התורה על הזהירות של בני נח **(בר' נח ט,ג) וַעֲרַת אֲבִיהֶם לֹא רָאוּ** שהיו נוהרין שלא להסתכל בערות אביהם, מכאן גלוי מילתא בעלמא שהסתכלות בערוה מגונה אפילו שלא בשעת תפלה, ואפילו בזמן שיש בני אדם שהולכין ערומים. (טט: ומביא עוד מקורות).

(בר' נח ט,ג) וַיִּקַּח שָׁם נִפְתַּת אֶת-הַשְּׂמֵלָה – תלישא-קטנה קדמא ואולא רביע, אפשר כי תלישא-קטנה בתפקיד חציצה ושיעור הרחקה של ארבע אמות ממנה לכל דבר שבקדושה והארבע הם ערום, צואה – טינוף, עבודה זרה, עכו"ם, הרחקות נוספות כרבינו חננאל פתח זונה, וי"א מינות והרשות .
טט – ראה **(בר' ויגש מז,ט) לְמָה נָמוֹת לְעֵינַיִךְ** – דרשת הבן איש חי (תחת השם יחזקאל כחלי) על הרחקה של ארבע אמות שהם רשות לעצמה.

בראשית נח ט,כט: וַיְהִי כָל-יְמֵי-גֹחַ תִּשְׁעַ מאות שָׁנָה וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה נִימָת: פ
שָׁנָה נִימָת: – אתנה סלוק, ללא טפחא!
רמב"ן (כו – כז) ... ונכתב ענין היין בנח, כי יש בו אזהרה ממנו יותר מ'פרשת נזירות' (ראה במ' ו,א-כא), כי הצדיק תמים אשר צדקו הציל כל העולם, גם אותו החטיא היין, והביא אותו לידי בזיון וקללת זרעו.
שָׁנָה נִימָת – אתנה סלוק. בד, כ יש טפחא לפני הסלוק ואז משמעו שהסלוק מאפיין את הטפחא וגורם כעין שנוי משמעות. אבל ללא טפחא אפשר שמשמעו רק ההגבלה הנובעת מתפקיד הסלוק, רוצה לומר שלא היה בנח חטא פרט לשתיית היין והביא אותו לידי בזיון וקללת זרעו.
הפסוקים המלמדים על אורך חייהם של אדם הראשון והאנשים הנמנים משת עד נח פרט לחנוך, שתי המלים האחרונות בפסוק הן: **שָׁנָה נִימָת** – אתנה סלוק. אפשר מעיד שלא חל בהם שנוי, כגון לא חל בהם זיקנה, נשאר צדיקים לעומת בני דורותיהם.